Till
Stockholms tingsrätt

Endast via e-post till stockholms.tingsratt@dom.se

STOCKHOLMS TINGSRÄTT
Avdelning 2

INKOM: 2025-05-30
MÅLNR: Ä 2676-25
AKTBIL: 71

Erik af Klint

Sökande

./.

Anders Kumlander

Juhani Selvani

Katarina Kaila de Voto

Ulf Wagner

Motparter

GEMENSAMT YTTRANDE AV MOTPARTERNA I MÅL NR Ä 2675-25

28 maj 2025

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

A. Inledning ... 4
B. Bakgrund ... 5
B.1 Om Stiftelsen ... 5
B.2 Erik af Klints tidigare försök att ta kontroll över Stiftelsen misslyckades, varför han nu har konstruerat aktuell talan ... 6
C. Utveckling av talan ... 8
C.1 Rättsliga utgångspunkter avseende entledigande av styrelseledamot i stiftelse till följd av misskötsamhet ... 8
C.2 Utställningar av Verket för allmänheten är förenligt med stiftarens avsikter ... 8
C.2.1 Inledning ... 8
C.2.2 Att tillgängliggöra Verket genom utställningar för allmänheten är förenligt med Stadgarnas ordalydelse ... 9
C.2.3 Erik af Klint den äldre har såväl innan som efter Stiftelsens bildande uttryckt att han vill göra Verket känt genom utställningar, och arbetat för att tillgängliggöra Verket för allmänheten ... 12
C.2.4 Att Stiftelsen är oförhindrad att tillgängliggöra Verket för allmänheten har stått oemotsagt i över 50 år, inbegripet långa perioder när Erik af Klint själv har suttit i styrelsen ... 21
C.2.4.1 De första åren efter Erik af Klint den äldres död ... 21
C.2.4.2 Erik af Klints inträde och tid i styrelsen mellan 1985 och 2009 ... 22
C.2.4.3 Tiden med Erik af Klint som huvudman för släkten af Klint ... 34
C.3 Avtalen om tillgängliggörande av Verket genom en catalogue raisonné, virtual reality, och non-fungible tokens ... 38
C.3.1 Inledning ... 38
C.3.2 Bakgrunden till De tre avtalen ... 39
C.3.3 De tre avtalen är förenliga med stiftarens avsikter och giltiga ... 41
C.3.4 Tidigare styrelseledamöter var inte jäviga när De tre avtalen ingicks ... 44
C.3.4.1 Rättsliga utgångspunkter beträffande stiftelselagens jävsbestämmelse ... 44
C.3.4.2 Kurt Almqvist och Kjell A Nordström har inte haft ett väsentligt intresse som kan strida mot Stiftelsens intressen ... 45
C.3.5 Det har inte funnits någon grund till att bryta mot De tre avtalen och Ledamöterna har inte agerat illojalt eller varit jäviga ... 47
C.3.6 Det har inte funnits något skäl till att ”vidta åtgärder” mot Bokförlaget på grund av avtalen med Acute Art och GODA ... 50

C.4 Erik af Klint har erhållit information om Stiftelsens verksamhet och ekonomi i erforderlig utsträckning 50
C.5 Försäljningen av enskilda målningar i enlighet med § 5 i Stadgarna 56
D. Det har inte förekommit någon kvalificerad misskötsamhet 61
E. Ärendets handläggning 62
Bilageförteckning 64

I vår egenskap av ombud för Ledamöterna[1] får vi härmed, i enlighet med tingsrättens föreläggande och därefter meddelat beslut om anstånd, inkomma med följande yttrande. Om inte annat anges har definierade begrepp samma betydelse som i Ledamöternas tidigare yttranden i tingsrätten.

A. INLEDNING

1. Ledamöterna vidhåller tidigare avgiven inställning och sammanfattning av grunder.

2. Den fortsatta framställningen är uppbyggd på följande vis. Ledamöterna inleder med att ge en kort beskrivning av Stiftelsens historik, dess verksamhet och en bakgrund till aktuell tvist. Ledamöterna redogör sedan för de rättsliga utgångspunkterna vid fråga om entledigande av styrelseledamot i stiftelse till följd av misskötsamhet.

3. Härefter utvecklar Ledamöterna grunderna för sin talan. I Erik af Klints ansökan, under rubriken ”Utveckling av grunderna”, delar han upp sin talan i fyra huvudsakliga delar: (1) ”Utlåning av verket i strid med § 4 i stadgarna”; (2) ”Upprätthållande av avtal som står i strid med § 4 i stadgarna”; (3) ”Avskärmandet av ordföranden från information”; och (4) ”Försäljning av Verket i strid med § 5 i stadgarna”. Ledamöterna väljer att bemöta Erik af Klints talan i enlighet med denna systematik.

    1) Inledningsvis förklarar Ledamöterna således att utlåning av Verket till olika utställningar är förenligt med stiftarens avsikter, samt att Verket har ställts ut regelbundet sedan i vart fall 1986, men även dessförinnan.

    2) Härnäst redogör Ledamöterna för att de tre avtal som Stiftelsen slutit med Bokförlaget Stolpe AB (”**Bokförlaget**”) är förenliga med Stiftelsens stadgar (”**Stadgarna**”), och att något jäv inte har förekommit vid beslutsfattandet avseende dessa avtal.

    3) Därefter bemöter Ledamöterna Erik af Klints påstående om att han ska ha avskärmats från information, och beskriver hur han i själva verket i vissa delar har erhållit mer information om Stiftelsens verksamhet än Ledamöterna.

    4) Ledamöterna går sedan vidare och tillbakavisar Erik af Klints grundlösa påstående om att de planerar att försälja Verket i strid med Stadgarna. I

[1] För rättens kännedom har Katarina Kaila de Voto vid styrelsemöte den 28 maj 2025 anmält att hon avgår från styrelsen.

denna del kommer även frågan om en permanent utställningslokal behandlas kort.

4. I yttrandets avslutande del förklarar Ledamöterna hur det under alla förhållanden inte har förekommit sådan kvalificerad misskötsamhet som krävs för entledigande.

B. BAKGRUND

B.1 Om Stiftelsen

5. Stiftelsen bildades den 22 januari 1972 av stiftaren, Erik af Klint den äldre, varigenom han såsom gåva till Stiftelsen överlämnade Verket som han hade fått testamenterat till sig av Hilma af Klint. Stiftelsen har, enligt § 1 i Stadgarna till föremål för sin verksamhet att tillvarata och förvalta Hilma af Klints efterlämnade verk (dvs. Verket).[2] Verkets värde är svåruppskattat men antas uppgå till flera miljarder kronor.

6. Stiftelsen förvaltas av en styrelse. Enligt § 2 i Stadgarna ska styrelsen bestå av 3–5 ledamöter, varvid huvudparten ska vara medlemmar i Antroposofiska Sällskapet. Huvudmannen för släkten af Klint, eller den av släkten som han utser, är självskriven ordförande. Erik af Klint är barnbarn till Erik af Klint den äldre, och huvudman för släkten af Klint sedan 2010. Stiftelsen har sedan 2020 även en anställd verkställande direktör, Jessica Höglund.

7. Stiftelsen har ingen egen museal verksamhet men lånar ut målningar som ingår i Verket till museer runt om i världen. Stiftelsen har vidare ett långsiktigt samarbete med Moderna Museet i Stockholm samt uppmuntrar och stödjer den akademiska forskningen runt Hilma af Klint och Verket. Under de senaste åren har intresset för Verket ökat betydligt, och målningar har ställts ut på flera av världens mest välrenommerade konstmuseer, däribland Solomon R. Guggenheim Museum i New York och Centre Pompidou i Paris samt Moderna Museet i Stockholm.

8. Stiftelsens löpande verksamhet har tidigare finansierats av såväl de intäkter som genereras från utlåningen av målningar till museer, som av privat stöd. Sedan ett par år tillbaka har det privata stödet upphört, varför Stiftelsens verksamhet nu enbart finansieras genom de intäkter som erhålls genom utlåningsverksamheten.

9. Stiftelsen har sedan den 16 maj 2011 varit registrerad som näringsdrivande hos Länsstyrelsen. Näringsverksamhetens art beskrivs på följande sätt:

> ”Utlåning av stiftelsens konstverk av konstnären Hilma af Klint till utställningar vid olika museum”

[2] Stadgarna, Bilaga 6.

B.2 Erik af Klints tidigare försök att ta kontroll över Stiftelsen misslyckades, varför han nu har konstruerat aktuell talan

10. Såsom beskrevs i föregående avsnitt bildades Stiftelsen 1972. Enligt den då gällande lagstiftningen undantogs Stiftelsen från krav på registrering/anmälan till i lag utpekad myndighet. Efter antagandet av nuvarande stiftelselag, och genom ytterligare efterkommande lagändringar, har registreringskravet skärpts. Stiftelsen registrerades därför hos Länsstyrelsen först den 4 maj 2006.

11. För tiden innan Stiftelsen registrerades hos Länsstyrelsen finns det av naturliga skäl inga registreringsbevis till utvisande av medlemmarna i styrelsen. Av styrelseprotokoll från perioden innan registreringen framgår dock att sökanden, Erik af Klint, för första gången adjungerades som styrelseledamot 1985. Han var även adjungerad ledamot 1987 och 1988 innan han valdes in som ordinarie ledamot 1989. Han förefaller sedan ha förblivit ordinarie ledamot under hela den period som Stiftelsen var oregistrerad, dvs. till och med den 3 maj 2006.[3]

12. Från Stiftelsens registrering den 4 maj 2006 fortsatte Erik af Klint att sitta i styrelsen fram till den 18 maj 2011. Han hade dessförinnan även varit styrelseordförande från den 7 juli 2010 till hans avgång. Han återinträdde sedan i styrelsen den 5 mars 2014, denna gång inte som ordförande, för att sedan igen lämna styrelsen den 18 april 2016. I samband därmed utsåg han sin syster Ulrika af Klint till styrelseordförande.[4]

13. I början av 2023 bestod styrelsen endast av Ulrika af Klint och Ulf Wagner, vilket innebar att styrelsen enligt § 2 i Stadgarna var undertalig.[5] Ulrika af Klint och Ulf Wagner kunde inte enas om vilka personer som skulle utses till nya ledamöter i styrelsen. Den 22 februari 2023 anmälde Erik af Klint till Länsstyrelsen att han återinträdde som styrelseordförande i Stiftelsen i sin egenskap av huvudman för släkten af Klint, i enlighet med § 2 i Stadgarna.

14. Den 27 februari 2023 framförde Ulf Wagner i en ändringsanmälan till Länsstyrelsen att Erik af Klints inträde i styrelsen som ledamot och ordförande medförde att han entledigat Ulrika af Klint som ledamot och ordförande, varför hon skulle avregistreras ur stiftelseregistret. Ulf Wagner bifogade till samma ändringsanmälan en skrivelse varigenom framgick att han hade fått i uppdrag av Antroposofiska Sällskapet att genast anmäla dess styrelses beslut om att utse Anders Kumlander, Juhani Selvani och Katarina Kaila de Voto (dvs. övriga Ledamöter) till nya ledamöter i Stiftelsens styrelse.

---

[3] Se styrelseprotokoll från perioden 1985–2005.
[4] Stiftelsens registreringsbevis år 2006–2025, Bilaga 7.
[5] Stiftelsens registreringsbevis år 2006–2025, Bilaga 7, s. 66.

15. Grunden för den ändringsanmälan som Ulf Wagner gjorde på uppdrag av Antroposofiska Sällskapet var att Stiftelsens styrelse varken var fulltalig eller beslutsför. Eftersom de kvarvarande styrelseledamöterna, Ulrika af Klint och Ulf Wagner inte kunde komma överens om vilka nya styrelseledamöter som skulle utses, hade Antroposofiska Sällskapet med stöd av § 2 första stycket sista meningen i Stadgarna nyttjat sin rätt att utse de nya styrelseledamöterna i Stiftelsen.

16. Erik af Klint kunde inte acceptera utnämnandet av de nya ledamöterna till styrelsen. En dag efter Ulf Wagners ändringsanmälan inkom därför Erik af Klint med sin egen ändringsanmälan till Länsstyrelsen, varvid han anmälde sig själv, Ulrika af Klint och Ulf Wagner som styrelseledamöter. I mars 2023 inkom Erik af Klint därefter med två ytterligare ändringsanmälningar till Länsstyrelsen, varigenom Sophie Källström och Anna Maria Bernitz anmäldes som nya styrelseledamöter. Anmälningarna av Sophie Källström och Anna Maria Bernitz som nya ledamöter baserades på påstådda beslut vid påstådda styrelsemöten som inte samtliga styrelseledamöter hade kallats till.

17. Länsstyrelsen beslutade den 6 april 2023 att (1) registrera Erik af Klint som ordförande i Stiftelsen; (2) avregistrera Ulrika af Klint som ordförande och ledamot; (3) registrera Anders Kumlander, Juhani Selvani och Katarina Kaila de Voto som nya ledamöter; och (4) inte registrera Sophie Källström och Anna Maria Bernitz som ledamöter.[6]

18. Förvaltningsrätten i Stockholm avslog den 7 juni 2023 Erik af Klints och Ulrika af Klints överklagande.[7] Kammarrätten i Stockholm beslutade den 31 augusti 2023 att inte bevilja prövningstillstånd.[8] Högsta förvaltningsdomstolens beslut att inte meddela prövningstillstånd meddelades den 15 januari 2024.[9]

19. Såsom Ledamöterna utvecklar i avsnitt C.2.3 och C.2.4 nedan har Verket under mycket lång tid lånats ut till olika utställningar i världen, inbegripet under de långa perioder då Erik af Klint har suttit i styrelsen, utan att han har framfört några invändningar däremot. Det var inte förrän i maj 2024 – efter att det stod klart att han hade förlorat processen i förvaltningsdomstolarna – som Erik af Klint för första gången framförde påståendet att utlåning och utställning av Verket stred mot Stadgarna.

20. Det är Ledamöternas uppfattning att Erik af Klints plötsliga ”åsiktsbyte” vad gäller synen på utställningsverksamheten – drygt 35 år efter att han för första gången blev ordinarie ledamot i Stiftelsens styrelse – inte är genuin. Ledamöterna bedömer att Erik af Klint konstruerat sin uppfattning i förevarande fråga, och övriga delar av sin

[6] Länsstyrelsen Stockholms beslut den 6 april 2023, Bilaga 8.
[7] Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 7 juni 2023, Bilaga 9.
[8] Kammarrätten i Stockholms beslut den 21 augusti 2023, Bilaga 10.
[9] Högsta förvaltningsdomstolens beslut den 15 januari 2024, Bilaga 11.

talan, i syfte att försöka åstadkomma ett entledigande av Ledamöterna. Erik af Klints mål med förevarande talan är sannolikt, i likhet med hans tidigare misslyckade försök i förvaltningsdomstolarna, att i strid med Stadgarna skaffa sig egen kontroll över Stiftelsen och dess tillgångar.

C. UTVECKLING AV TALAN

C.1 Rättsliga utgångspunkter avseende entledigande av styrelseledamot i stiftelse till följd av misskötsamhet

21. Enligt 9 kap. 6 § stiftelselagen kan allmän domstol entlediga styrelseledamot som missköter sitt uppdrag. Lagstiftaren har överlämnat till rättstillämpningen att bedöma när förhållandena är sådana att det är fråga om en sådan misskötsamhet som avses i bestämmelsen.[10]

22. I rättsfallet NJA 2019 s. 335 uttalade Högsta domstolen att det krävs att misskötsamheten har varit kvalificerad, och att utgångspunkten för bedömningen bör vara att en styrelseledamot ska kunna entledigas när han eller hon genom sitt handlande eller sin underlåtenhet på objektiva grunder har visat sig vara olämplig för uppdraget. Domstolen ska göra en allsidig bedömning utifrån omständigheterna i det enskilda fallet, där det är möjligt att ta hänsyn till sådant som om styrelseledamotens handlande eller underlåtenhet har berott på uppsåt eller oaktsamhet och vilka följder en överträdelse kan få för stiftelsen, inbegripet om överträdelsen riskerat medföra en större ekonomisk skada.[11]

C.2 Utställningar av Verket för allmänheten är förenligt med stiftarens avsikter

C.2.1 Inledning

23. I vad som får förstås som den första delen av Erik af Klints talan, uppfattar Ledamöterna det som att han lägger följande påståenden till grund för sitt yrkande om entledigande:

(a) Erik af Klint menar för det första att Verket enligt § 4 i Stadgarna inte får visas för allmänheten vare sig tillfälligt vid utlåning till utställningar eller stadigvarande på ett museum.

(b) Han påstår vidare att det också står i strid med § 4 i Stadgarna att ta ut en avgift när Verket visas vid olika utställningar.

[10] Prop. 1993/94:9, s. 82.
[11] NJA 2019 s. 335, p. 21–22.

(c) Erik af Klint anser att Stadgarna ska förstås så att Verket inte får tillgängliggöras för någon med mindre styrelsen med samtliga ledamöter närvarande har intervjuat aktuell person. Styrelsen måste med ledning av intervjun känna sig övertygad om att aktuell person dels söker andlig kunskap eller kan bidra till att Verket kommer fylla den mission som Hilma af Klints andlige uppdragsgivare avsett med detsamma, dels har en så sympatisk inställning till ändamålet för Stiftelsen att missbruk kan uteslutas.

(d) Ledamöterna har låtit och låter mot ersättning till Stiftelsen tillgängliggöra Verket genom utlåning till olika utställningar. Vid utställningarna visas Verket mot avgift för allmänheten, utan ovan beskrivet intervjuförfarande, vilket innebär att vem som helst kan ta del av detsamma. Enligt Erik af Klint innebär detta att Ledamöterna agerar i strid med § 4 i Stadgarna.

24. Erik af Klints ovan beskrivna syn på hur Stadgarna ska tolkas är såväl konstlad som historielös. Påståendena är varken förenliga med Erik af Klint den äldres (stiftarens) avsikter, eller hur olika konstellationer av styrelsen har tolkat och tillämpat Stadgarna i över 50 år, inbegripet långa perioder när Erik af Klint själv har suttit i styrelsen utan att ha någon invändning mot att Verket lånas ut till utställningar mot ersättning. Ledamöterna utvecklar detta i de följande avsnitten.

C.2.2 Att tillgängliggöra Verket genom utställningar för allmänheten är förenligt med Stadgarnas ordalydelse

25. En stiftelse bildas genom ett förordnande om att viss egendom ska överlämnas till någon för att användas för ett bestämt ändamål. Förordnandet brukar antingen kallas för stiftelseförordnande eller stiftelseurkund. Enligt 2 kap. 1 § stiftelselagen ska föreskrifterna i stiftelseförordnandet följas vid förvaltningen av stiftelsens angelägenheter, om inte föreskrifterna strider mot någon bestämmelse i stiftelselagen.

26. Det som avses med ”föreskrifterna i stiftelseförordnandet” är i första hand de föreskrifter som stiftaren har meddelat angående stiftelsen och som finns intagna i den handling som avses i 1 kap. 3 § stiftelselagen, dvs. stiftelseförordnandet.[12] I förevarande fall har föreskrifterna i stiftelseförordnandet införlivats i detsamma under rubriken ”Stadgar”. Det som i detta yttrande har definierats som ”Stadgarna” utgör således en del av Stiftelsens stiftelseförordnande. Begreppen ”stadgar” och ”stiftelseförordnande” används därför synonymt i den fortsatta framställningen.

27. En stiftelsestyrelses uppgift är att verkställa den vilja som stiftaren givit uttryck för i stiftelseförordnandet.[13] Bedömningen av om utlåning av Verket till utställningar är

[12] Isoz, Stiftelselagen (24 september 2018, JUNO), kommentaren till 2 kap. 1 §.
[13] Håstad m.fl., Civilrättens grunder (2022), s. 432.

förenligt med § 4 i Stadgarna måste därför ta sin utgångspunkt i bestämmelsens ordalydelse.

28. Den första meningen i § 4 i Stadgarna anger följande:

> Styrelsen ska hålla Verket tillgängligt för den som söker andlig kunskap eller som kan bidraga till att verket i framtiden kommer att fylla den mission, som Hilma af Klints andlige uppdragsgivare avsett med detsamma.

29. Bestämmelsen innehåller alltså ett påbud; styrelsen *ska*, dvs. är skyldig att hålla Verket tillgängligt för den som söker andlig kunskap eller som kan bidra till Hilma af Klints andlige uppdragsgivares mission.

30. Vem som söker andlig kunskap eller som kan tänkas bidra till Hilma af Klints andlige uppdragsgivares mission är i hög utsträckning en filosofisk och subjektiv fråga och definieras inte närmare. Mot denna bakgrund får Stadgarna anses ge styrelsen en vidsträckt diskretion i att avgöra hur aktuell bestämmelse ska tolkas och hur kravet på tillgängliggörande ska uppfyllas i praktiken. Som Ledamöterna förstår Erik af Klints talan baseras den inte heller på att Ledamöterna skulle ha misslyckats med att uppfylla detta påbud. Tvärtom verkar hans talan i denna del istället baseras på en felläsning av den första meningen i § 4 i Stadgarna. Erik af Klint läser nämligen bestämmelsen som att styrelsen *[endast]* ska hålla Verket tillgängligt för de som söker andlig kunskap eller som kan bidra till Hilma af Klints andlige uppdragsgivares mission. En sådan begränsning finns dock inte i den första meningen, som alltså bara innehåller ett påbud om tillgängliggörande. Det är istället enbart i den andra meningen i § 4 i Stadgarna som stiftaren, Erik af Klint den äldre, har valt att föra in en begränsning avseende vilka som Verket får tillgängliggöras för.

31. Den andra meningen i § 4 i Stadgarna föreskriver nämligen att styrelsen ska lägga sig vinn om att Verket *endast* görs tillgängligt för sådana personer som har en till Stiftelsens ändamål sympatisk inställning och i fråga om vilken missbruk kan uteslutas. Erik af Klint påstår, med stöd av ett utlåtande från Henning Isoz[14], att aktuell föreskrift ska tolkas så att Verket inte får tillgängliggöras för någon med mindre styrelsen med samtliga ledamöter närvarande har intervjuat aktuell person. Intervjun måste sedan leda till att styrelsen känner sig övertygad om att aktuell person dels söker andlig kunskap eller kan bidra till Hilma af Klints andlige uppdragsgivares mission, dels har en så sympatisk inställning till ändamålet för Stiftelsen att missbruk kan uteslutas.

32. Förutom att Erik af Klints och Henning Isoz uppfattning alltså baseras på en sammanblandning mellan första och andra meningen i § 4 i Stadgarna, har varken

[14] Aktbilaga 5.

Erik af Klint den äldre någonsin själv, eller någon styrelse under de dryga 50 år som Stiftelsen existerat, tillämpat ett sådant förfarande som Erik af Klint nu förordar. Detta vederlägger i sig det som Erik af Klint påstår i aktuellt hänseende, och utvecklas vidare i avsnitt C.2.3 och C.2.4 nedan.

33. I motsats till vad Erik af Klint påstår ska inte föreskriften i § 4 andra meningen i Stadgarna tolkas så att styrelsen ska ”kontrollera” – vad det nu närmare innebär – var och en som vill beskåda Verket. Någon sådan möjlighet har inte styrelsen i praktiken. En sådan ”kontroll” av beskådarna skulle dessutom i praktiken omöjliggöra Erik af Klint den äldres avsikt att exponera Verket för en bredare publik och därigenom sprida kunskap om Verket. Erik af Klints nyuppfunna tolkning av Stadgarna är därför inte rimlig.

34. Föreskriften i § 4 andra meningen i Stadgarna ska istället förstås på följande sätt. Styrelsen har en skyldighet att tillse att Verket endast hålls tillgängligt för sådana personer som har en till Stiftelsens ändamål sympatisk inställning. Stiftelsens ändamål definieras i § 1 i Stadgarna, i vilken anges att Stiftelsen ska ha till föremål för sin verksamhet att tillvarata och förvalta Hilma af Klints efterlämnande verk. Detta ändamål – tillvaratagande och förvaltande av Verket – är det som personer ska ha en sympatisk inställning till.

35. Styrelsen tillgodoser att Verket endast hålls tillgängligt för personer som har en sympatisk inställning till ändamålet bl.a. genom att tillgängliggöra Verket till välrenommerade konstinstitutioner och museer, vilka är måna om att Verkets kulturvärde tillvaratas. Dessa har styrelsen ansett ha en till Stiftelsens ändamål ”sympatisk inställning”, samt att när Verket disponeras av dem kan ”missbruk uteslutas”. Samtliga styrelser sedan Stiftelsens bildande, 1972, och även Erik af Klint den äldre själv fram till hans död i december 1981, har ansett att detta förfarande är förenligt med § 4 andra meningen i Stadgarna.

36. Erik af Klint menar även att tillgängliggörandet av Verket mot ersättning strider mot § 4 i Stadgarna. Ledamöterna uppfattar det som att Erik af Klint menar att såväl museers uttagande av avgift från besökare, som det faktum att Stiftelsen erhåller ersättning från museerna för utlåningen av Verket, strider mot Stadgarna. Erik af Klints nyss uttänkta tolkning tillbakavisas.

37. För det första anges det inte någonstans i Stadgarna att Stiftelsens verksamhet ska ske på ideell basis eller att tillgängliggörandet av Verket inte får ske mot ersättning.

38. För det andra har Stiftelsen sedan i vart fall mitten av 1980-talet lånat ut Verket för utställningar till olika institutioner mot ersättning. Denna utlåningsverksamhet sker utan vinstsyfte som ett led i fullföljandet av Stiftelsens allmännyttiga ändamål att tillvarata och förvalta Verket, i enlighet med § 1 i Stadgarna. Intäkterna från verksamheten är avsedda att täcka de kostnader som är förenade med

ändamålsuppfyllelsen och därmed sammanhängande administrativa kostnader. Dessa intäkter utgör sedan ett par år tillbaka Stiftelsens enda finansieringskälla.

39. Tillgängliggörandet av Verket för allmänheten mot ersättning via lånande konstinstitutioner och museer är således direkt nödvändigt för Stiftelsens ändamålsuppfyllelse, och för att styrelsen ska kunna fullgöra sina skyldigheter enligt § 3 i Stadgarna att utöva tillsyn och vårda Verket. För att Stiftelsen ska kunna ta ut ersättning från lånande institutioner är det dessutom en praktisk nödvändighet att desamma i sin tur ska kunna ta ut avgift från besökare.

40. Att Stiftelsen, för att styrelsen ska kunna fullgöra dessa grundläggande skyldigheter, uteslutande skulle vara beroende av extern finansiering eller löpande behöva sälja delar av Verket i enlighet med § 5 andra stycket i Stadgarna, är inte en rimlig tolkning av desamma.

C.2.3 Erik af Klint den äldre har såväl innan som efter Stiftelsens bildande uttryckt att han vill göra Verket känt genom utställningar, och arbetat för att tillgängliggöra Verket för allmänheten

41. En stiftelsestyrelse har tolkningsföreträde med avseende på hur stiftelseförordnandet ska tolkas. Vid tveksamheter kring tolkningen av stiftelseförordnandet ankommer det på styrelsen att utröna vad stiftaren avsett med förordnandet om han eller hon hade levt idag. Vid den bedömningen är det relevant att ta hänsyn till eventuell dokumentation som kan ge kunskap om såväl stiftaren och dennes avsikter, som den tid då stiftelsen bildades.[15]

42. I detta avsnitt redogörs för det material som Erik af Klint den äldre efterlämnade vid sin död. Materialet består primärt av hans brevkorrespondens från mitten av 1940-talet fram till Stiftelsens bildande 1972 – men även efter Stiftelsens bildande – vilket belyser hur hans syn på tillgängliggörande av Verket för allmänheten genom utställningsverksamhet utvecklades över tid.

43. Hilma af Klint avled den 21 oktober 1944. I det testamente som hon efterlämnade sig förordnande hon att äganderätten till Verket skulle tillfalla hennes brorson, Erik af Klint den äldre. Vid tidpunkten för Hilma af Klints frånfälle förvarades Verket i en ateljébyggnad som hon ägde, men som var uppförd på ofri grund. När Hilma af Klint inte längre var vid liv krävde markägaren att ateljén skulle rivas. Då Erik af Klint den äldre var officer inom den svenska marinen tillbringade han mycket tid till sjöss, vilket gjorde att han inte själv var i stånd att ordna med alla praktikaliteter och ta hand om Verket.

[15] Lundén, Stiftelser – juridik, skatt och ekonomi (2007, version 7, JUNO), s. 113 och Aamisepp m.fl., Stiftelsehandboken (2023, version 4, JUNO), s. 153.

44. Erik af Klint den äldre uppdrog därför till en man vid namn Olof Sundström, som hade lärt känna Hilma af Klint och bekantat sig med Verket under den sista tiden av hennes liv, att ta hand om och förvalta Verket.[16] Olof Sundström accepterade uppdraget, vilket utmynnade i en överenskommelse mellan parterna. Överenskommelsen bestod bl.a. av att han skulle beskriva och bearbeta Verket, vilket sedermera resulterade i den förteckning över detsamma som hänvisas till i Stadgarna och som givits in i ärendet som Ledamöternas bilaga 5. Därutöver skulle Olof Sundström bedriva forskningsarbete baserat på Verket.

45. Av överenskommelsen, som Erik af Klint den äldre själv upprättade, framgår för övrigt att Antroposofiska Sällskapet önskade visa Verket innan det packades ned och flyttades från ateljén, och att Olof Sundström skulle ombesörja detsamma. Redan från starten av Erik af Klint den äldres förfogande över Verket förekom alltså utställningar av Verket.[17]

46. Under våren 1946 tillskrev Olof Sundström Erik af Klint den äldre, vari bl.a. framgick att Olof Sundström önskade ordna en utställning av delar av Verket och även hålla föredrag om detsamma. Erik af Klint den äldre besvarade Olof Sundströms förfrågan på följande sätt:

> ”Jag har heller inte något emot att Herr Sundström ordnar en utställning av delar av verket eller att Herr Sundström håller föredrag om detsamma. Jag litar därvid givetvis på Herr Sundströms goda omdöme vid val av auditorium. Det är nämligen min uppfattning, att verket, åtminstone tills vidare, endast skall ses av människor, som förstå att uppskatta dess värde och känna vördnad för detsamma, men det får under inga förhållanden profaneras av obehöriga eller väcka uppseende offentligt. Tidningsmän få naturligtvis inte komma i dess närhet.”[18]

47. Att Erik af Klint den äldre vid denna tidpunkt var av uppfattningen att Verket ”tills vidare” endast skulle ses av en viss kategori av människor hängde primärt samman med att det fanns en föreställning om att Hilma af Klints önskan var att Verket inte skulle visas öppet förrän 20 år efter hennes död. Denna Hilma af Klints uppfattning grundades i sin tur på vad Rudolf Steiner – hennes lärare och en person som hon såg mycket upp till – hade sagt till henne om att Verket inte skulle förstås förrän 20 år efter hennes död. Olof Sundström underströk därför i ett brev till Erik af Klint den äldre den 29 juni 1946 betydelsen av att Verket under dessa år inte skulle visas för ”tämligen obekanta personer”. Istället skulle man under de 20 åren göra allt för att

[16] Brev från Erik af Klint den äldre till Olof Sundström den 5 januari 1944, Bilaga 12.
[17] Överenskommelse mellan Erik af Klint den äldre och Olof Sundström den 11 januari 1945, Bilaga 13.
[18] Brev från Erik af Klint den äldre till Olof Sundström den 20 maj 1946, Bilaga 14.

”bereda vägen för en förståelse när tiden är inne”.[19] Detta var en bild som Erik af Klint den äldre delade, och som han gav uttryck för vid flera tillfällen.[20]

48. I december 1947 skrev Olof Sundström till Erik af Klint den äldre och meddelade att utställningen var avslutad samt att den var ”mödan värd”, trots att den bara hade tilldragit sig 12 besökare.[21] Erik af Klint den äldre svarade samma månad att informationen om hur utställningen gick intresserade honom mycket, men att det var synd att så få människor kom.[22]

49. Olof Sundström arbetade med Verket fram till hans död under våren 1962. Erik af Klint den äldre hade alltjämt på grund av sin tjänst i den svenska marinen vid denna tidpunkt inte möjlighet att ta hand om Verket, och han visste ännu inte vad han skulle göra av det. I november 1962 kom han dock i kontakt med en professor i religionshistoria vid Uppsala universitet, Carl-Martin Edsman, som kunde ge råd i frågan hur Verket skulle tas om hand.[23]

50. Erik af Klint den äldre gick i pension fyra år senare, 1966, och fick från och med då tid att ta sig an Verket. Den 28 november samma år besökte han Carl-Martin Edsman i Uppsala för att diskutera Verkets framtida omhändertagande. Vid mötet kom han också i kontakt med en man vid namn Ragnar Alcén, som han senare skulle ha mycket kontakt med angående dennes arbete med en doktorsavhandling om Hilma af Klint och hennes verk.

51. Av protokollet från besöket framgår bl.a. att Erik af Klint den äldre förstod sitt uppdrag som att han skulle ställa Verket till förfogande för den kategori människor som har intresse och kan ha nytta av detsamma. I samma protokoll angav han också följande:

> ”Jag uttalade som min åsikt
>
> att jag kunde lämna ut Hilmas verk = målningarna till en vidare krets och detta utan tveksamhet,
>
> att jag däremot ställde mig mycket tveksam inför skrifterna, eller åtminstone en del av dessa. Skrifterna bestå nämligen till dels av uppteckningar av anföranden, som Hilma i medialt tillstånd hållit inför den lilla skara krets av damer, som anslöt sig till henne. Detta kan inte utan vidare lämnas till utomstående. Det hör måhända inte heller inte direkt ihop med ”verket”.

[19] Brev från Olof Sundström till Erik af Klint den äldre den 29 juni 1946, Bilaga 15.
[20] Brev från Erik af Klint den äldre till Carl-Martin Edsman den 30 november 1966, Bilaga 16.
[21] Brev från Olof Sundström till Erik af Klint den äldre den 6 december 1947, Bilaga 17.
[22] Brev från Erik af Klint den äldre till Olof Sundström den 27 december 1947, Bilaga 18.
[23] Promemoria av Erik af Klint den äldre den 22 november 1962, Bilaga 19.

> En annan del av dessa skrifter hänför sig däremot till direkt till målningarna och kan vara av intresse vid studier av dessa. Dylika anteckningar kan förmodligen lämnas ut.
>
> Man måste med andra ord sovra i skrifterna."

52. Det framgår vidare av protokollet att man nu dels skulle ordna en utställning för att sprida kännedom om Verket inom en vidare krets, och att man därigenom även "skulle få vidare uppslag beträffande nyttiggörandet och slutlig förvaringsplats." Man bedömde även att man skulle fotografera hela Verket,[24] vilket sedermera skedde under juni månad 1967.[25]

53. Protokollet signerades av Erik af Klint den äldre dagen efter besöket, dvs. den 29 november 1966. Han förefaller i anslutning därtill ha använt en bläckpenna för att omformulera lokutionen "den som har intresse och kan ha nytta av detsamma" till "den som söker andlig kunskap". En ytterligare dag senare, den 30 november, skickade Erik af Klint den äldre ett brev till Carl-Martin Edsman. I brevet sammanfattade han resultatet av mötet bl.a. på följande sätt:

> "Min faster Hilmas verk bedömes vara av värde såväl för de kretsar som intresserar sig för dylika ting som för den religionshistoriska vetenskapen. Jag anser mig berättigad att nu, sedan 20 år förflutit efter hennes död, ställa verket till förfogande för båda dessa kategorier. Det torde också åligga mig att finna en slutlig plats för verket.
>
> Det närmaste målet skulle vara att ordna en utställning för att väcka intresse för detsamma inom en vidare krets. I samband med en utställning kunde man hoppas på uppslag beträffande nyttiggörandet och slutlig plats.
>
> En första praktisk åtgärd skulle vara att fotografera alla målningarna och framställa några uppsättningar färgbilder, slides. Dessa skulle användas vid kontakttagning med intresserade personer och sammanslutningar, med vilkas bistånd utställningen skulle ordnas."[26]

54. Den 14 november 1969 höll Erik af Klint den äldre ett föredrag om Verket för flera medlemmar i släkten af Klint, däribland hans son Gustaf af Klint som senare skulle komma att sitta med i Stiftelsens styrelse från dess bildande, och även vara ordförande i densamma från 1980 till hans död 2010. I Erik af Klint den äldres förberedelseanteckningar till föredraget framgår att syftet med detsamma bl.a. var att diskutera Verkets framtid. Han redogjorde för släktingarna hur han i november 1966 hade träffat professor Carl-Martin Edsman och Ragnar Alcén på Uppsala

[24] Protokoll från möte med Carl-Martin Edsman den 28 november 1966, Bilaga 20.
[25] Utdrag ur avtal om fotografering i juni 1967, Bilaga 21 och Brev från Erik af Klint den äldre till Ragnar Alcén den 20 juni 1967, Bilaga 22.
[26] Brev från Erik af Klint den äldre till Carl-Martin Edsman den 30 november 1966, Bilaga 16.

universitet, att 20 år hade gått sedan Hilma af Klints död och att han nu ansåg sig ”oförhindrad visa verket och nödsakad taga itu med detsamma”.

55. Han beskrev vidare för släktingarna att hans uppgift var att 1) ställa Verket till förfogande för dem, som sökte andlig kunskap eller som kan bidra till att Verket i framtiden kommer att fylla den mission som Hilmas uppdragsgivare avsåg med detsamma; 2) att vaka över, att Verket endast kommer i sådana händer där omutlig hållning är för handen och missbruk förhindras; samt 3) att finna en slutlig förvaringsplats för detsamma.

56. Erik af Klint den äldre redogjorde sedan för vilka beslut som hade fattats vid mötet på Uppsala universitet:

> ”Beslöts:
>
> att alla bilderna skulle fotograferas och ljusbilder (dispositiv) framställas, nödvändigt för att kunna visa verket,
>
> att institutionen skulle göra framställning om bidrag från Donnerstiftelsen i Åbo,
>
> att verket borde vetenskapligt behandlas i en avhandling,
>
> att en antroposofisk studie borde göras,
>
> att verket borde visas för en vidare krets och utställning ordnas.”

57. Erik af Klint den äldre beskrev vidare att han hade undersökt möjligheterna till att placera Verket hos Antroposofiska Sällskapet, Seminariet eller någon annan stödstiftelse i Järna, men att inget ännu var bestämt. Han sammanfattade sitt föredrag med att berätta om de aktuella frågorna för Verket, vilka angavs vara 1) Ragnar Alcéns doktorsavhandling; 2) antroposofisk studie av Verket; 3) utställning på Moderna Museet; och 4) Verkets framtida placering vid Seminariet i Järna.[27]

58. I ett brev till Arne Klingborg den 10 maj 1970 – dvs. Seminariets grundare och Antroposofiska Sällskapets styrelseordförande vid tidpunkten – framgår att Arne Klingborg hade ställt sig positiv till Erik af Klint den äldres förslag om att ordna en förvaringsplats för Verket på en gård i Yttereneby, i närheten av Järna. Det framkommer även att Arne Klingborg hade framfört synpunkter på en kommande utställning av Verket, och att Erik af Klint den äldre redan samma vår skulle kontakta ”museiherrarna” om saken.[28]

---

[27] Hilma af Klint och hennes verk – orientering för Börje, Viktor och Gustaf mfl släktingar den 14 november 1969, Bilaga 23.
[28] Brev från Erik af Klint den äldre till Arne Klingborg den 10 maj 1970, Bilaga 24.

59. Nästföljande månad kontaktade Erik af Klint den äldre Ragnar Alcén och berättade om hur planerna för Verket fortskred. Han framförde då bl.a. följande:

> ”Jag har nu på allvar tagit upp frågan om en utställning av Hilmas tavlor. Från början var jag ju negativt inställd till att exponera hennes arbeten offentligt. Emellertid håller jag på att ändra uppfattning sedan flera omdömesgilla personer talat för att ge offentlighet åt hennes produktion.
>
> Den 9 dennes ordnade jag sålunda en visning hemma på Karlavägen för överintendenten Dahlbäck (Nationalmuseum) och intendenten Derkert (Moderna museet). De fick se ungefär de bilder jag en gång visade professor Edsman och Dig.
>
> Bilderna mottogs med positivt intresse…Dahlbäck slutade med att man först ville tänka över saken närmare innan definitiv ställning togs, att de ockulta målningarna i olja (arbetet åt Amaliel) kanske lämpligen borde visas i Uppsala i samband med din disputation, att akvarellerna, som man var mest intresserade av, kanske kunde visas i Stockholm och att dessa därför borde föras till Stockholm för närmare granskning.”[29]

60. Några veckor senare skrev Erik af Klint den äldre också ett brev till en professor vid Uppsala universitet som tidigare visat intresse för Verket, H.W. Donner, för att orientera honom ”om läget just nu”. Han beskrev då de ovannämnda kontakter som hade förevarit med de olika museerna och utvecklade hur hans syn på tillgängliggörande av Verket genom offentliga utställningar hade utvecklats:

> ”Efter trekvarts års tystnad ber jag få återkomma till frågan om en utställning av Hilma af Klints målningar.
>
> Som jag antydde vid vårt sammanträffande hemma hos Professorn den 14/10 69 har jag från början varit av den uppfattningen, att kännedomen om målningarna borde hållas inom en begränsad krets. Jag har varit rädd för press och kritik.
>
> Emellertid har Professorns så klart uttalade mening gjort, att jag börjat tveka. Under det sista halvåret har jag dessutom mött flera omdömesgilla personer, som talat för offentlig exponering. Jag har alltså börjat tveka.”[30]

61. Den 22 januari 1972 bildades sedan Stiftelsen. Erik af Klint den äldre utgjorde styrelsens ordförande, och hans son Gustaf af Klint var en av styrelseledamöterna. I Stadgarna skrevs som bekant in ett påbud om att Verket ska tillgängliggöras för de som söker andlig kunskap eller som kan bidra till Hilma af Klints andlige uppdragsgivares mission samt en begränsning i att styrelsen ska lägga sig vinn om att Verket endast görs tillgängligt för sådana personer som har en till Stiftelsens ändamål sympatisk inställning och i fråga om vilken missbruk kan uteslutas. Noterbart från protokollet från det konstituerande styrelsemötet 1972 är att samtliga

[29] Brev från Erik af Klint den äldre till Ragnar Alcén den 15 juni 1970, Bilaga 25.
[30] Brev från Erik af Klint den äldre till H.W. Donner den 2 juli 1970, Bilaga 26.

styrelseledamöter tillerkändes rätten att lämna utomstående personer tillstånd att besöka arkivet; något intervjuförfarande för att ”kontrollera” att dessa personer var ”andligt sökande” eller ”sympatiskt inställda” var det inte tal om.[31]

62. Ett par dagar efter Stiftelsens bildande underrättade Erik af Klint den äldre H.W. Donner om hur Verket nu togs om hand. Beträffande frågan om en utställning på museum informerade Erik af Klint den äldre om att han hade visat ett urval glasbilder för chefen för Nationalmuseet Dahlbäck och intendenten vid Moderna Museet samt förevisat en kollektion av bilder på Nationalmuseum. Dahlbäck och Derkert hade visat ett visst intresse för bilderna, men förklarat att det inte planerades någon lämplig utställning för aktuella bilder under de kommande två åren.[32]

63. Efter Stiftelsens bildande fortsatte arbetet med att tillgängliggöra Verket för allmänheten genom utställningar. Exempelvis skrev Erik af Klint den äldre ett brev till Arne Klingborg i slutet av juni 1975. Av brevet framgår att parterna tidigare hade talat om att göra en utställning av några målningar vid Seminariet, och Erik af Klint den äldre undrade nu om Arne Klingborg alltjämt var intresserad av detsamma.[33]

64. I september 1978 skrev konsthistorikern Åke Fant, som forskade om Hilma af Klint, till Erik af Klint den äldre och meddelade att han hade färdigställt en introducerande artikel om henne, som bl.a. baserats på intervjuer med Erik af Klint den äldre. Åke Fant berättade sedan att han räknade med att ”söka upp museifolk i Stockholm för att försöka ordna en utställning av delar av Verket.”[34]

65. Erik af Klint den äldre besvarade Åke Fants brev i november 1978 varvid han framförde bl.a. följande:

> ”Min mening är nu, att få Hilma känd även som ockult målare…
>
> Jag är Dig stor tack skyldig för Din artikel, som väl är just vad jag önskar, som introduktion av Hilma inför en större allmänhet…
>
> Jag biträder naturligtvis Ditt förslag att söka få artikeln publicerad. Och syftande till en utställning. Hittills har jag inte lyckats åstadkomma någon utställning men kunde man få en sådan vore mycket vunnet.”[35]

[31] Styrelseprotokoll konstituerande sammanträde den 22 januari 1972, Bilaga 27
[32] Brev från Erik af Klint den äldre till H.W. Donner den 24 januari 1972, Bilaga 28.
[33] Brev från Erik af Klint den äldre till Arne Klingborg den 28 juni 1975, Bilaga 29.
[34] Brev från Åke Fant till Erik af Klint den äldre den 25 september 1978, Bilaga 30.
[35] Brev från Erik af Klint den äldre till Åke Fant den 5 november 1978, Bilaga 31.

66. Den 22 maj 1979 upprättade Erik af Klint den äldre en promemoria titulerad ”Hilma af Klints verk – Utredning om förkomna böcker”. I det dokumentet anger Erik af Klint den äldre att Åke Fant mellan den 18 maj – 21 maj 1979 hade ordnat

> ”en mindre utställning av Hilmas bilder på seminariet vid Järna för sina elever vid seminariet och vid universitetet i Stockholm. Den avsåg att vara en förberedelse för en större utställning 1980 tillsammans med Arne Klingborg.”[36]

67. Den 6 oktober 1979 höll stiftelsestyrelsen årssammanträde med Erik af Klint den äldre som ordförande. Av protokollet från mötet framkommer att den utställning som Åke Fant hade hållit på Seminariet mellan den 18 maj – 21 maj samma år hade besökts av närmare 300 personer. Det Erik af Klint den äldre i promemorian från den 22 maj 1979 hade beskrivit som ”en mindre utställning” besöktes alltså av nästan 300 personer. I samband med utställningen spreds också ”en trycket (sic) information om Hilma af Klints verk och dess historia i 100 exemplar”. Därtill höll Åke Fant ett föredrag om Hilma af Klints konstnärliga arbete för ett 80-tal personer.

68. Av samma protokoll framgår att Arne Klingborg höll ”ett utomordentligt anförande”, varigenom han bl.a. förordade att Verket skulle bli kvar vid Yttereneby, ”där möjligheterna att ordna visningar är goda”. Arne Klingborg varnade för att placera Verket i en svåråtkomlig ”betongbunker” och framförde sin mening ”att vissa risker måste accepteras för att behålla verket tillgängligt för intresserade”. Med anledning av vad Arne Klingborg hade framfört beslutade styrelsen enhälligt att Verket skulle bli kvar vid Yttereneby.

69. Vidare anmälde Erik af Klint den äldre vid detta möte att han, av åldersskäl, skulle avgå som ordförande och styrelseledamot i Stiftelsen. Han utsåg därvid sin son, Gustaf af Klint, till ny styrelseordförande. Därtill utsågs Erik af Klint den äldres fru, Ulla af Klint, till ny styrelseledamot.[37]

70. Vid samma möte den 6 oktober 1979 höll Stiftelsens nya styrelse ett konstituerande sammanträde, denna gång med Gustaf af Klint som ordförande och Erik af Klint den äldre som närvarande hedersledamot. Arne Klingborg framförde härvid att Verket, genom Erik af Klint den äldres gärning, ”på bästa sätt funnit sin plats i form av säker förvaring och stor tillgänglighet för intresserade forskare. Den nya styrelsens utgångsläge inför sitt kommande värv är därmed det bästa tänkbara”.

71. Vid det konstituerande sammanträdet diskuterades även Stiftelsens ekonomi. Det antecknades att ”oaktat ett gott startläge bör inkomstbringande åtgärder vidtas, när möjlighet föreligger”. Det fanns således ingen tanke på att Stiftelsens verksamhet skulle bedrivas på ideell basis eller att tillgängliggörandet av Verket inte fick ske

---

[36] Promemoria av Erik af Klint den äldre den 22 maj 1979, Bilaga 32.
[37] Styrelseprotokoll årssammanträde den 6 oktober 1979, Bilaga 33.

mot ersättning; snarare skulle inkomstbringande åtgärder vidtas ”när möjlighet föreligger”.

72. Vidare diskuterades möjligheter att ”föra ut verket till ett större publikum.” De möjligheter som vid den tidpunkten bedömdes föreligga var bl.a. att delta med utställningar vid Antroposofiska Sällskapets sammankomst sommaren 1980 och Liljevalchs museum.[38]

73. Vid det styrelsemöte som hölls den 18 oktober 1980 redogjorde Åke Fant för ”utställningen sommaren 1980” och för sina kontakter med ”Prof Konrad Oberhuber, Fogg art Museum, Harvard University, USA” som uttryckt intresse för att ”låta utställa Hilma i USA”. Tidsmässigt bedömdes en utställning kunna vara aktuell 1982–1983, vilket skulle omfatta tre ställen i USA och ett i Västtyskland. Vidare hade en person vid namn Diedrik von Wachenfelt fotograferat tio av Hilma af Klints oljemålningar vid utställningen sommaren 1980 och erbjudit att sälja dem till Stiftelsen. Det beslutades att Åke Fant skulle köpa in bildserien.[39]

74. På nyårsafton 1980 skickade sedan Gustaf af Klint ett brev till Carl-Martin Edsman på Uppsala universitet, varvid han bl.a. informerade om att Stiftelsen förhandlade med Fogg Art Museum om eventuell utställningsverksamhet i USA.[40]

75. På stiftelsestyrelsens nästkommande årssammanträde, den 13 december 1981, beskrevs bl.a. planer för en utställning vid Reisinger Museum och en ”spiritual show” vid Art Institute in Chicago under 1982–1983, men att tilltänkta museer hade lämnat besked om att de inte kunde inplanera någon utställning förrän tidigast 1984 – 1985. Det beslutades att ”vidare åtgärder avseende utställning i USA” skulle vidtas först efter besked från ”Prof Oberhuber”.[41]

76. Den 26 december 1981 avled sedermera Erik af Klint den äldre.

77. Det som är känt om Erik af Klint den äldres livsgärning visar att hans avsikt med Verket utvecklades över tid; från att under de första 20 åren efter Hilma af Klints död tillämpa viss restriktivitet med att visa Verket för ”utomstående” – på grund av vad han uppfattade som Hilma af Klints önskemål – till att därefter gradvis öppna sig för att introducera Verket till en bredare publik. Efter att ett antal personer under 1970 hade lyckats stilla hans rädsla för ”press och kritik”, kom han under de sista ca. 10 åren av sitt liv att godkänna att Verket visades för hundratals personer åt gången vid utställningar. Han deltog även i planerandet av utställningsverksamhet vid välrenommerade museer och konstinstitutioner i såväl Sverige som utomlands.

[38] Styrelseprotokoll konstituerande sammanträde den 6 oktober 1979, Bilaga 34.
[39] Styrelseprotokoll den 18 oktober 1980, Bilaga 35.
[40] Brev från Gustaf af Klint till Carl-Martin Edsman den 31 december 1980, Bilaga 36.
[41] Styrelseprotokoll den 13 december 1981, Bilaga 37.

78. Såsom framgår av detta avsnitt har Stiftelsen heller aldrig under Erik af Klint den äldres levnadstid – eller därefter – tillämpat det intervjuförfarande som Henning Izos menar att styrelsen måste genomföra med en person innan Verket kan tillgängliggöras för denne. Det framstår inte som att Henning Isoz överhuvudtaget har tagit del av det bakgrundsmaterial som presenterats i detta avsnitt, vilket är den enda tänkbara förklaringen till hans felaktiga slutsatser om hur § 4 i Stadgarna ska tolkas.

79. I anslutning till att några nya personer skulle träda in i styrelsen runt årsskiftet 2019/2020 inhämtade dåvarande styrelse ett utlåtande från advokaten Gunnar Nord om hur Stadgarna ska tolkas, bl.a. med avseende på om Verket får visas för allmänheten. Gunnar Nord, som till skillnad från Henning Isoz tog del av bakgrundsmaterial om Erik af Klint den äldres avsikter, kom fram till slutsatsen att tillgängliggörande av Verket för allmänheten genom utställningsverksamhet är förenligt med Stadgarna.[42]

80. Erik af Klint har kännedom om det material som har presenterats i detta avsnitt. Hans påstående om att Verket inte får visas för allmänheten är uppenbart felaktigt och framfört mot bättre vetande. Att påståendet om att Verket inte får visas för allmänheten inte avspeglar Erik af Klints genuina uppfattning utvecklas ytterligare i nästa avsnitt.

C.2.4 Att Stiftelsen är oförhindrad att tillgängliggöra Verket för allmänheten har stått oemotsagt i över 50 år, inbegripet långa perioder när Erik af Klint själv har suttit i styrelsen

C.2.4.1 De första åren efter Erik af Klint den äldres död

81. Gustaf af Klint, som ingick i den ursprungliga styrelsen vid Stiftelsens bildande, och som tog över ordförandeskapet i styrelsen ett par år innan Erik af Klint den äldres död, fortsatte det arbete med att göra Verket känt som hans far hade påbörjat.

82. Vid styrelsemötet den 13 november 1982 redogjordes för det gånga årets händelser, vilket bl.a. inbegrep fortsatta diskussioner med ”Prof Oberhuber” gällande utställningsverksamheten i USA och framtagande av en katalog för utställningen i USA. Därtill antecknades att det fanns anledning att överväga utställningsverksamhet med koppling till ”skulptören Heiman” över ämnet ”Bilder till templet”.

83. Härutöver hade fråga uppkommit om att låna ut ”textdelarna”, vilket syftar på de delar av Verket som utgör Hilma af Klints uppteckningar och skrifter om målningarna, och som hänvisas till i ingressen av Stadgarna. Dessa ”textdelar” var

[42] Utlåtande från Gunnar Nord den 4 november 2019, Bilaga 38.

känsligare för Erik af Klint den äldre att låna ut än målningarna, vilket bl.a. framgår av protokollet från mötet med Carl-Martin Edsman den 28 november 1966.[43] Trots att ”textdelarna” var känsligare att låna ut än målningarna, beslöt styrelsen att ”Åke Fant jml stadgarna §4 kan utlåna ett exemplar av textdelarna till lämpliga låntagare”.[44]

84. Vid styrelsens årssammanträde 1983 framkom bl.a. att arbetet med att ordna en utställning i USA fortskred. Därtill diskuterades utställningsverksamhet, varvid kontakter hade förevarit med Kulturhuset i Stockholm. Det beslöts att Åke Fant skulle ha fortsatta diskussioner med Kulturhuset om möjligheterna till en utställning.[45]

85. Av protokollet från styrelsens årssammanträde 1984 framgår bl.a. att diskussioner om utställningar i USA alltjämt pågick och att ”en mindre förberedd utställning” genomfördes i Yttereneby, för vilket intresset var ”påfallande stort, långt större än förväntat”. Det beslutades att Åke Fant skulle undersöka möjligheter till utställning under våren 1985, eventuellt på Yttereneby. I protokollets sjätte paragraf antecknades följande:

> ”Konstaterades att hittillsvarande riktlinjer för arbetet – etablera H utomlands och därefter i Sverige samt prioritera seriös presentation före snabb – fortfarande är riktigt.”[46]

C.2.4.2 Erik af Klints inträde och tid i styrelsen mellan 1985 och 2009

86. På styrelsens årssammanträde 1985 adjungerades Erik af Klint, såvitt känt, för första gången som ledamot i styrelsen. Såsom Ledamöterna tidigare framfört i detta yttrande var han även adjungerad ledamot 1987 och 1988 innan han valdes in som ordinarie ledamot 1989. Han förefaller sedan ha förblivit ordinarie ledamot under hela den period som Stiftelsen var oregistrerad, dvs. till och med den 3 maj 2006. Från Stiftelsens registrerande den 4 maj 2006 fortsatte han att sitta i styrelsen fram till den 18 maj 2011. Han satt sedan även i styrelsen från den 5 mars 2014 till den 18 april 2016, för att sedan återinträda i styrelsen igen den 22 februari 2023.

87. Nedan listas ett mindre axplock av information om Stiftelsens utställningsverksamhet, och även andra former av tillgängliggörande av Verket, som behandlats på styrelsemöten mellan 1985 och 2009. Erik af Klint har närvarat på och deltagit i de beslut som fattats på samtliga dessa möten, med undantag för 1986, samt ett av två möten 1987, 1993, 2004, 2006 och 2009. Informationen berör primärt redan genomförda utställningar, allmänna diskussioner eller beslutspunkter

[43] Protokoll från möte med Carl-Martin Edsman den 28 november 1966, Bilaga 20
[44] Styrelseprotokoll den 13 november 1982, Bilaga 39.
[45] Styrelseprotokoll den 26 november 1983, Bilaga 40.
[46] Styrelseprotokoll den 8 december 1984, Bilaga 41.

gällande kommande utställningar och andra former av tillgängliggörande av Verket. Inte vid något av dessa tillfällen har Erik af Klint framfört någon invändning, eller begärt att få en avvikande mening antecknad i protokollen avseende nu aktuella frågor (och inte heller därefter förrän den 15 maj 2024, vilket också redogörs för nedan). Texten i listan är ömsom direktcitat från aktuella styrelseprotokoll, ömsom omskrivningar eller egna formuleringar.

- 1985[47]
    - Formell framställan om deltagande i utställning vid Los Angeles County Museum of Art (”**LACMA**”) erhölls.
    - Genomgång av lånehandlingar avseende utställning på LACMA, varav bl.a. beslöts att Stiftelsen inte denna gång skulle begära royalty eftersom det var ”frågan om introduktion”.
    - Fotografering av vissa objekt gjordes åt LACMA.
    - Utställning avhölls under våren 1985 på Seminariet respektive Kristofferskolan.
- 1986[48] (Erik af Klint deltog ej)
    - Utställningen på LACMA blev större än anat. Hilma af Klint hade fått ett eget utställningsrum. I rummet utställdes 5 större tavlor. Härutöver var Hilma af Klint representerad i andra rum. Sammanlagt 13 målningar ur Verket ställdes ut.
    - En katalog var upptryckt där Hilma af Klint presenterades i ett eget kapitel, och där bild och bildtexter till de målningar som ställdes ut ingick.
    - Begäran om publicering omfattande en av ”altar-målningarna” erhölls från Abbeville Press Inc i ett verk benämnt ”Women Artists”. Positivt svar avsändes den 30 oktober 1986.
- 1987-06-10[49] (Erik af Klint deltog ej)
    - Beslöts att vissa ”bilder enl LACMA katalog”, dvs målningar som hänvisas till med bild och text i aktuell katalog, på LACMA:s förfrågan skulle deponeras hos LACMA.
    - Potentiella kommande utställningar vid Uppsala Hembygdsmuseum, Moderna Museet, Seminariet, och en parallellutställning i mindre skala i Uppsala.
    - Beslut om att vidare undersöka möjligheten att ta fram vykort för försäljning i samband med utställning, samt även framtagning av ”poster”.
    - Åke Fant orienterade om sin studie som omfattar 120 sidor text och ca. 100 bilder. Bilderna ska nu fotograferas.

[47] Styrelseprotokoll den 17 augusti 1985, Bilaga 42.
[48] Styrelseprotokoll den 6 december 1986, Bilaga 43.
[49] Styrelseprotokoll den 10 juni 1987, Bilaga 44.

- 1987-11-14[50]
    - Slutligt besked om deposition vid LAMCA ej inkommit. Skriftväxling pågår om två tavlor.
    - Stiftelsen har kontaktats av Nordiskt Konstcentrum i Helsingfors om deltagande i internordisk utställning. Stiftelsen har sänt fyra verk för utställningar vid Amos Andersons Konstmuseum Helsingfors, Norrköpings Konstmuseum, Heine-onstad Konstsenter Hövikodden, Listasafn Islands Reykjavik, Konsthallen Brandts Klaesdefabrik Odense.
    - På förfrågan från Holland om vykort fanns att tillgå, valdes 12 motiv ut och framtogs i 1 500 exemplar per motiv. Försäljningen har nu kommit upp till 5 000 exemplar. Bland köparna kan nämnas Holland, Moderna Museet, Nordiskt Konstcentrum och A Anderssons Konstmuseum. Tillverkningskostnaden är ”1:27 kr per ex” och nuvarande försäljningsinkomst ”2:19 kr per ex”.
    - Förfrågan om tillverkning av film. Diskuterades möjligheten att tillverka en mot kommande utställning vid Moderna Museet.
    - Utställningen i Haag erhöll stor uppmärksamhet även från allmänheten.
    - Beslöts att fastställa förslaget om försäljningspriser av vykort, och att förslaget om produktion av film tas upp vid förhandlingar om utställning vid Moderna Museet.
    - Kontakt om kommande utställning av ca 50 verk på Sveaborg under augusti 1988. Separat utställning vid Moderna Museet är inplanerad under våren 1990. Ekerö kommun anmält avsikt att göra en utställning av Hilma af Klints konkreta konst. Intresse för utställning föreligger fortfarande från Uppsala.
    - Beslöts att fortsätta arbetet med kommande utställningar enligt förslag.
- 1988-03-10[51]
    - Östgöta Länsmuseum i Linköping planerar en utställning och har gjort förfrågan om lån av två målningar. Åke Fant föreslog ett positivt svar. Beslut om att välja ut lämpliga tavlor för Östgöta Länsmuseum till Stiftelsens normala villkor.
    - Förfrågan inkommit från västtyska Taurus-Kunstkarten om försäljning av vykort till 200 tyska försäljare. Anbud från Alltryck har begärts om eventuell nytryckning med hänvisning till pressade priser.

[50] Styrelseprotokoll den 14 november 1987, Bilaga 45.
[51] Styrelseprotokoll den 10 mars 1988, Bilaga 46.

- 1988-11-19[52]
  - Utställningen på Sveaborg var över förväntan. Besökare och journalister hade kommit från hela Norden. Nordiskt Konstcentrum hade hittills inte haft en liknande besöksfrekvens.
  - Åke Fants bok blir klar om ett år, tidsanpassat till Moderna Museets utställning. Boken inkluderar 100 färg- och 100 svartvita bilder. Utställning i Västtyskland/Österrike har aktualiserats i detta sammanhang.
  - Deposition vid LACMA verkställdes enligt plan. Nordiskt Konstcentrum har begärt att få infoga målningarna i utställningen i New York.
  - Utställningen på Seminariet var välbesökt.
  - Kommande utställningar skulle äga rum i New York under Institute of Contemporary Art, varefter utställningen skulle återgå till Norden där platserna är Island, Oslo och eventuellt Bergen, samt Odense.
  - Begäran om lån av målning för utställning i Wien. Förhandling pågår.
  - Ytterligare utställningsverksamhet på sonderingsnivå i Västtyskland, Österrike och USA.
  - Åke Fant har haft kontakt med Munch Museet i Oslo om hur man ska ta betalt för målningar i framtiden när ramning inte är aktuell. Det beslöts att Åke Fant fortsätter undersökningen om ”hyra” och att hyra skulle tas ut för ramade verk vid Moderna Museets utställning.
- 1989[53]
  - Erik af Klint väljs till ordinarie ledamot av styrelsen.
  - Utställningen i New York genom Institute of Contemporary Art rönte ett mycket uppmärksammat mottagande. I New York Times skrevs den mest positiva review som galleriet någonsin fått.
  - Utställningsverksamheten fortsatte till Reykjavik där mottagandet blev lika uppmärksammat. Till och presidenten var och besåg utställningen.
  - Utställning i Norge, där uppmärksamheten låg på samma nivå som tidigare. Deltagande skedde även med en målning och en skissbok vid utställning i Wien.
  - Pressen har de gångna åren varit omfattande på alla ställen där Hilma af Klint deltagit i utställningar.
  - Åke Fants bok om Hilma af Klint är nu klar. Bildmaterialet blev mycket bra, och boken kommer utnyttjas av Moderna Museet som katalog.

[52] Styrelseprotokoll den 19 november 1988, Bilaga 47.
[53] Styrelseprotokoll den 9 december 1989, Bilaga 48.

- Kontraktsskrivning av boken omfattande såväl svensk som utländsk utgåva är gjort mellan Stiftelsen och Förlaget. I kontraktsskrivningen ingår även utgivning av nya vykort. Båda delarna kommer att ge inkomster.
- Förfrågan från Pacific Investment Holding i Holland om att få utnyttja tidigare använd målning som omslagsbild till broschyr, vilket kommer inbringa 20 000 kr.
- På motsvarande sätt har samma bild fått utnyttjas som omslagsbild till en amerikansk bok ”The new age & beyond”. Betalning skedde under våren och exemplar av boken förväntas snart.
- Utställningen på Moderna Museet är nu planeringsmässigt färdig. Utställningen omfattar ca 100 verk.

– 1991[54]

- Utställningen på Fyns Kunstmuseum i Odense ägde rum mellan den 19 januari och 1 april 1991.Vid utställningen hade 137 ramningar visats. Vykorten gick bra och även pressen var positiv. Totalt blev det ca 6 000 besökare från hela Danmark. Vid öppningen representerades Stiftelsen av ordföranden och Erik af Klint. Utställningen kan betraktas som lyckad.
- Utställningar vid sex olika svenska museer planeras under 1992.
- Wahlström & Widstrand inkom under våren med en förfrågan att få utnyttja en målning som vinjettbild till en bok av Gunilla Linn Persson. Förfrågan beviljades och inbringade 1 500 kr till Stiftelsen.
- Kontakter avseende utställningsverksamheten i Wien har pågått kontinuerligt under våren.
- Under förhandlingarnas gång med vissa museer har framkommit svårigheter att motsvara Stiftelsens krav på ekonomisk kompensation.
- Stiftelsens utställningsmaterial har efter hemkomst förvarats på MTAB, där vi rönt en fin behandling. MTAB har även erhållit ”posters” från utställningar, vilka hänger i lokalerna. Då många som är engagerade med konst passerar där kan detta vara ett sätt att sprida kunskap om ”Hilma”.
- Det internationella ekonomins nedgång har inneburit svårigheter att erhålla ersättning för hyra vid utställningar på den nivå vi hittills legat på.
- Diskussion angående andra sätt att ta betalt för utställning, exempelvis genom att avtala om en viss grundplåt + % av intäkterna.

[54] Styrelseprotokoll den 14 december 1991, Bilaga 49.

- 1993[55] (Erik af Klint deltog ej)
  - Utställningar hade under det gånga året genomförts i Wien, Graz och Passau. I Passau hade 6 700 besökare kommit, vilket är ett medelgott resultat.
  - En första kontakt har tagits från Stavanger Kunstforening om utställning under sommaren 1994.
- 1994[56]
  - Hilma af Klint har publicerats i Göran Hillmans bok ”Vem är vem i svensk konst”, med rätt mycket text och Svanen nr 17 i färg.
  - Nästa publicering har gjorts i Robert Alkins ”artSpoke”. Presentation omfattade utöver text även Svanen nr 8.
  - Slutligen har publicering skett i skolboken ”Religion in Beruf und Alltag” med text och Sjustjärnan nr 15. Härmed kan väl utan överdrift hävdas att vi håller på att få en rätt vid spridning på publicering i olika typer av böcker.
  - Kommande händelser utgörs bl.a. av utställning vid konstmässan i Sollentuna och förfrågan om deltagande vid utställning på Göteborgs konstmuseum. Även pågående arbete med en utställning vid Guggenheimmuseet i New York.
  - Stiftelsens ekonomi har försämrats till följd av de många utgifterna i samband med flytt. Kompensation genom utställningsverksamhet ser för närvarande inte lovande ut.
  - Seminariet håller på att se över sina arbetsformer. Eventuellt kan en närmare knytning till Högskolan uppkomma, vilket skulle förbättra för många delar i verksamheten. Icke otroligt är tillkomst av en särskild utställningslokal där även ”Hilma” skulle kunna ha en årlig återkommande utställning.
- 1995[57]
  - Utställning ägde rum på Sollentunamässan, Göteborgs konstmuseum och Wilhelm-Hack-Museum i Ludwighsafen.
  - Framställan från Ad Media att få publicera Lnr 159 (Svanen 11) i Fogdahls Konstlexikon vol. 8 har medgivits.
  - Utställningen på Schirn Konstmuseum är den stora händelsen för 1995.
  - Framställan från Svensk Musik har inkommit att få utnyttja vinjett-bild på CD-platta med musik av den svensk-franske tonsättaren André Chini. Förhandlingar pågår.

[55] Styrelseprotokoll den 20 februari 1993, Bilaga 50.
[56] Styrelseprotokoll den 26 februari 1994, Bilaga 51.
[57] Styrelseprotokoll den 25 februari 1995, Bilaga 52.

- Planering för utställningslokal vid Seminariet fortskrider. Efterhördes styrelsens intresse för en lokal, vilket besvarades positivt.

– 1996[58]
  - Under det gånga året har Svensk Musik AB fått tillstånd att vid utgivning av en CD använda Svanen nr 8 (Lnr 155) som vinjettbild till kassetten. Göteborgs konstmuseum har haft en utställning med tre målningar. Under sommaren deltog Stiftelsen i utställningen ”Okkultismus und Avantgarde Von Mucnch His Mondrian 1900-1915”. Utställningen hade 700 objekt utställda. Hilma af Klint bidrog med 23 målningar och skisser i två separata rum. Under den första månaden hade 20 000 besökare varit där. I katalogen hade Hilma af Klint två särskilda presentationer och 18 illustrationer. Ett särskilt vykort producerades också, Rosen nr 18 (Lnr 17).
  - Kontakter angående utställningar med Liljevalchs museum, Else Marie Kassböl, Danmark och Australien, Lars Wester.
  - Vissa inkomster har kunnat erhållas under året genom utställningsverksamhet och publicering av bilder.
  - Klingborg orienterade om planerna för en utställningsbyggnad vid Seminariet. Ritningar och modell förevisades. Planering är således långt framskriden även vad avser kontakter med myndigheterna. Den stora frågan som återstår är finansieringen. Målsättningen är att ha bygget klart till 1998. Byggnaden ger förutsättningar för en omfattande utställningsverksamhet av permanent respektive tillfällig karaktär där Hilma af Klints målningar har en given plats.

– 1997[59]
  - Shambala Publication Inc har mot sedvanlig kostnad fått utnyttja Altarbild nr 1 (Lnr 187) som vinjettbild till boken Eye of spirit.
  - Kontakter med Danmark och Australien om utställning fortskrider.
  - Förberedelsearbetet med utställning i Södertälje har påbörjats.
  - Planläggning av utställningen på Liljevalchs våren 1999 har ännu inte kommit igång.
  - Vissa inkomster har kunnat erhållas av bok och publicering av bilder.
  - Klingborg orienterade om de tidigare redovisade planerna för en utställningsbyggnad vid Seminariet. Den Crafoordska Stiftelsen, som varit inkopplad i ärendet, har fått andra prioriteringar, varför projektet för närvarande vilar.

[58] Styrelseprotokoll den 24 februari 1996, Bilaga 53.
[59] Styrelseprotokoll den 22 februari 1997, Bilaga 54.

- 1998[60]
    - Harangerade ordf Åke Fants minne och underströk den stora betydelse hans insats haft för Verkets presentation inför allmänheten.
    - Samarbetet med Trish Fullerton har resulterat i deltagande i en utställning vid National Gallery of Victoria i Melbourne.
    - Möjligheterna för utställningar i Holland, New York undersöks.
    - Förberedelserna inför utställningen i Södertälje konsthall fortsätter.
    - Förfrågan om deltagande i utställning på Montreal Museum of Fine arts har inkommit.
    - Förberedelsearbetet med utställningen på Liljevachls konsthall har ej startat upp än. Avsikten är här att ställa ut hela det centrala verket – 193 målningar. Diskussion har preliminärt förevarit om utställningens fortsättning i Åbo.
    - Anmälde Arne Klingborg att av hälso- och åldersskäl få lämna sitt uppdrag i styrelsen. Efter uppläsning av stadgarnas § 2 angående styrelsens sammansättning anmäldes Anders Kumlander som lämplig efterträdare.
    - Anmälde Bert Vetterfalk även intresse av att få lämna styrelsen. Vid diskussion anmäldes Ulf Wagner som lämplig ersättare.
- 1999[61]
    - Hälsades de två nya medlemmarna i styrelsen, Anders Kumlander och Ulf Wagner, välkomna.
    - Hilma af Klint deltog i två utställningar ingående i Kulturhuvudstadsårets arrangemang dels på Kungl. Myntkabinettet dels på Södertälje Konsthall.
    - Utställningen på Södertälje Konsthall omfattade 110 målningar. Mottagandet var mycket gott med såväl besökare som press. Utställningen hade 6 159 besökare och 31 visningar för skolklasser och allmänhet.
    - Som affisch användes Kunskapens träd nr 6. 13 vykort togs även fram ur det utställda materialet.
    - Nästa utställning var i Melbourne. Hilma af Klints målningar var i stor omfattning publicerade i olika skrifter berörande utställningen. Sammanfattningsvis var intresset för Hilma af Klint i Australien mycket stort, vilket kan innebära ytterligare utställning.
    - Södertäljeutställningen gick sedan till Skövde Konsthall, omfattande 67 målningar. Utställningen hade 2 100 besökare och 34 visningar.

[60] Styrelseprotokoll den 8 mars 1998, Bilaga 55.
[61] Styrelseprotokoll den 20 februari 1999, Bilaga 56.

- Den sista Södertäljeutställningen gick sedan till Växjö Konsthall, omfattande 53 målningar. Totalt antal besökare uppgick till 2 500 personer.
- Lars Kollberg kontaktade under hösten om möjlighet för en utställning på Väsby Konsthall.

– 2000[62]

- Utställningar hade under det gångna året ägt rum bl.a. vid Spirit in Art på Stockholms Universitet och på Liljevalchs Konsthall.
- Innehållet vid utställningen på Liljevalchs Konsthall var 193 målningar tillsammans med ett mycket bra bildspel. Katalogen var gjord för att i första hand presentera samtliga målningar. Den var uppenbarligen av stort intresse, vilket visade sig i att den tog slut när två veckor återstod och sedan åter efter påfyllning från WAM:s del två gånger.
- Affischen var ”De Tio Stora” nr 3. Den tog slut efter en vecka och måste nytryckas.
- Pressvisningen var välbesökt, vilket sedermera resulterade i 57 artiklar över hela landet, radioinslag och två TV-inslag med 4 ½ minut på Aktuellt.
- Svenska Institutet hade inbjudit utländska museirepresentanter att bese bl.a. denna utställning.
- Försäljningen gick mycket bra. Under sista veckan var allt slut, endast tre av Lindéns böcker återfanns i ett skåp.
- Utställningen besöktes av 25 669 besökare.
- Omsättningen var på 1,5 mkr.
- Bokförlaget Signum i Lund har medgivits tillstånd att i boken ”från modernism till postmodernism. Svensk konst 1900–2000” få illustrera med Lnr 165.
- Professor Kasper König, Frankfurt, har genom kulturattachén vid ambassaden i Berlin efterhört om Stiftelsens inställning till deltagande i någon form av utställning. Positivt svar har avgivits.
- Kommande utställningar vid museum i Åbo, Montreal, Barcelona och Venedig.
- Föredrog tankarna kring en ny byggnad i syfte att bl.a. möjliggöra mindre utställningar av Verket under olika tidpunkter under året.
- Beslöts att bilda en projektgrupp bestående av bl.a. Anders Kumlander, Ulf Wagner, Peter de Voto och Gustaf af Klint.

[62] Styrelseprotokoll den 22 januari 2000, Bilaga 57.

- 2001[63]
    - Utställning vid Moderna Museet. Intresset har varit stort – 90 000 besökare.
    - The Drawing Center, New York har kontaktat om utställning av teckningar under våren 02.
    - Med Moderna Museet har diskussion tagits upp om att visa Verket i mindre antal vid varierande tidpunkter för att hålla Verket aktuellt. Frågan synes angelägen då många frågor från turister om Hilma af Klint förekommer.
    - Projektarbetet med den nya byggnaden fortsätter.
- 2002[64]
    - Förberedelser för utställning på Drawing Center New York har förevarit under året, bl.a. i form av besök av chef (Catherine de Zegher) och medhjälpare (Hendel Winter) under 3 dagar för preliminärt val av målningar.
    - Ordföranden har mött Lars Nittve och kommit överens om att mötas för att undersöka om ett eventuellt samarbete med mindre utställning av Hilma af Klints målningar.
    - Förevisades en sammanställning av gjorda utställningar.
- 2003[65]
    - Samlingsutställningen Skönhets Metamorfoser på Dunkers Kulturhus var uppskattad, där 13 målningar visades totalt.
    - Preliminära kontakter med Lehnbachhaus Kunst München om deltagande i utställning under oktober 2003 – januari 2004.
    - Svenska Institutet har erhållit tillstånd att utnyttja en av Hilmas målningar i en broschyr och på sin internetsite.
- 2004[66] (Erik af Klint deltog ej)
    - Universitetet i Wien har i samarbete med universitetet i Berlin tagit fram ett virtuellt museum på internet. Vi deltager med 5 målningar + foto av Hilma af Klint.
    - Kontakterna med Lars Nittve har f.n. inte resulterat i något. Ordföranden avvaktar med förnyad kontakt när situationen för Moderna Museet stabiliserat sig. Tanken är att försöka åstadkomma ett utrymme för Hilma af Klint där målningarna kan bytas ut. Det är inte bra att det inte finns något ställe där Hilma af Klint kan beses. Det är ett relativt stort tryck från turister att kunna se målningarna.

[63] Styrelseprotokoll den 20 januari 2001, Bilaga 58.
[64] Styrelseprotokoll den 19 januari 2002, Bilaga 59.
[65] Styrelseprotokoll den 18 januari 2003, Bilaga 60.
[66] Styrelseprotokoll den 24 januari 2004, Bilaga 61.

- GI Holtegaard Breda-Fonden, ett galleri nordost om Köpenhamn, genomför en samlingsutställning 16 januari – 7 mars. Stiftelsen deltar med 36 tavlor.
- Orienterades att någon budget för verksamheten är omöjlig att göra då inkomstsidan helt styrs av de förfrågningar som inkommer.
- Orienterade Ulf Wagner om det återupptagna projektet med ny byggnad med särskilt utställningsutrymme, vilket även bör kunna utnyttjas för visning av Verket. Avsaknaden av en sådan lokal har märkts av under den gångna tiden.

– 2005[67]
  - Hemsidan har fungerat bra under året. En framtida utveckling av Hilmas hemsida är att lägga in bilder.
  - Utställningen Multiple Spaces: Soul (Park, Film) Konstruktionen des Innerlichen in der Kunst ägde rum på Staatliche Kunsthalle Baden-Baden den 14 februari – 18 april 2004. Hilma af Klint deltog med 4 målningar + en skissbok.
  - Separatutställning Geometri och andlighet genomfördes på Bildmuseet Umeå. Vid utställningen visades 88 målningar, 3 anteckningsböcker, och 3 skissböcker. Utställningen hade 27 000 besökare.
  - Kontakterna med Lars Nittve har f.n. inte resulterat i något. Ordföranden avvaktar med förnyad kontakt när situationen för Moderna Museet stabiliserat sig. Tanken är att försöka åstadkomma ett utrymme för Hilma af Klint där målningarna kan bytas ut. Det är inte bra att det inte finns något ställe där Hilma af Klint kan beses. Det är ett relativt stort tryck från turister att kunna se målningarna. Någon kontakt med Nittve har ej förevarit under året. Han lovade att återkomma, vilket således ej skett. Ordföranden överväger således att återupptaga kontakten.
  - Förberedelser är i princip klara för utställningen 3 X's Abstraction: New Methods of Drawing by Hilma af Klint, Emma Kuntz and Agnes Martin på Drawing Center i N.Y. Deltagande blir med 41 målningar + 2 blå böcker + 6 skissböcker.
– 2006[68] (Erik af Klint deltog ej)
  - Utställningen Paradise (17) ägde rum på Douglas Hyde Gallery, Trinity College, Dublin mellan 9 december 2004 och 17 februari 2005. Den innehöll 4 målningar.
  - Moderna Museet kontaktade under våren angående tankar om utställning av Hilma af Klint. Under hösten utvecklades detta till att

[67] Styrelseprotokoll den 15 januari 2005, Bilaga 62.
[68] Styrelseprotokoll den 21 januari 2006, Bilaga 63.

bli en utställning kopplad till museets fasta utställning men med variation av målningar och deras antal. Inställningen är att det ständigt skall vara någon målning där av Hilma af Klint. Första utställningsomgången innehåller 14 målningar.

- Den 17 februari – 16 april kommer en utställning att pågå vid Camden Arts Centre, London. Vi deltager med 85 målningar, 4 skissböcker och 5 Blå böcker.

– 2007[69]
  - Galleriet Milliken hade en samlingsutställning 21 januari – 28 februari. I denna utställning deltog vi med 5 målningar.
  - Göteborgs konstmuseum hade en utställning kallad Bara färg, där vi deltog med två målningar.
  - Stiftung Kunstmuseum Stuttgart satte upp en utställning där vi deltog med 21 målningar. Utställningen var omfattande och närmast att jämföra med Schirn/Frankfurt eller Los Angeles.
  - Kommande utställningar vid bl.a. Lunds Konsthall och Centre Pompidou.
  - Stiftelsen har kontaktats av The Art Group Holdings Ltd, London. Denna firma producerar kopior av konstverk i olika presentationer. Ordföranden har öppnat upp kontakten med dem mot bakgrund av att det är ett sätt att sprida kunskap om Hilma af Klint och dessutom få in en avkastning. Inriktningen bejakades vid sammanträdet. En stor kund är IKEA, som tidigare haft en drive med försäljning av konstkopior. Kontakten fortsätter och IKEA har visat intresse för de exempel som sänts över.

– 2008[70]
  - GL Strand, Köpenhamn satte upp utställningen Moderne Kvinder, Kvindelige malere i Norden 1910 – 1930. I den deltog Hilma af Klint med 17 målningar. Utställningen gick sedan vidare till Göteborgs Konstmuseum och därefter till Trondheim Kunstmuseum.
  - Museum Bochum har en utställning där Hilma af Klint deltar med 4 målningar.
  - Centre Culturel Suédois kommer att ha en utställning där Hilma af Klint deltar med 59 målningar.
  - Cia Dahlquist har inköpt bilder och posters till en vänförening.
  - Pablo Tedeschi, Colombia, har köpt tre posters.

[69] Styrelseprotokoll den 24 mars 2007, Bilaga 64.
[70] Styrelseprotokoll den 8 mars 2008, Bilaga 65.

- 2009[71] (Erik af Klint deltog ej)
    - Kommande deltagande vid MAM Lille Métropol-utställning Hypnos: a visual history of the unconscious (1900 – 1956), 28 målningar, 2 Blå böcker och 4 skissböcker.
    - Intresset för affischer har dykt upp igen. Ett antal har sålts till hugade under hösten/våren.
    - Diskussion om deltagande i kommersiella utställningar, varvid beslutades att så kan ske med hänvisning till informationsspridningen under förutsättning att det är en seriös utställning.

88. Som framgår av ovan redogörelse har Stiftelsen sedan Erik af Klints första adjunktion i styrelsen 1985 och formella inträde som ordinarie ledamot 1989 lånat ut Verket till olika institutioner för utställningar i omfattande utsträckning. Verket har visats på utställningar utan att styrelsen dessförinnan har intervjuat alla de hundratusentals – för att inte säga miljontals – människor som förevisats detsamma. På Stiftelsens hemsida listas samtliga de utställningar av Verket som ägt rum från 1986 till februari 2025.[72]

89. Det kan också konstateras att Verket har mångfaldigats och tillgängliggjorts genom fotografier, utställningskataloger, vykort, virtuella museer, posters, affischer m.m., vilket är av betydelse eftersom Erik af Klint påstår att även tillgängliggörande av Verket i andra medier, såsom genom en catalogue raisonné, virtual reality-teknologi och *non fungible tokens* strider mot § 4 i Stadgarna (se vidare avsnitt C.3.2 och C.3.3).

90. Slutligen framgår det att Stiftelsen genomgående har haft som praxis att ta ut ersättning för Verkets tillgängliggörande i olika medier, och att denna ersättning har varit en förutsättning för att Stiftelsens verksamhet ska kunna bedrivas.

C.2.4.3 Tiden med Erik af Klint som huvudman för släkten af Klint

91. Gustaf af Klint avled den 14 juni 2010, varpå Erik af Klint blev släkten af Klints nya huvudman och registrerades som styrelsens nya ordförande den 7 juli 2010. Erik af Klint avgick sedermera från styrelsen i mars 2011 och utsåg i samband därmed sin farbror, Johan af Klint, till ny styrelseordförande.

92. Under Johan af Klints tid i styrelsen fortskred det arbete som pågått under många år med att hitta en permanent utställningslokal för Verket. Såsom framgår av de utdrag från styrelseprotokoll mellan 1985 – 2009 som presenterats ovan, var alternativen att antingen uppföra en särskild byggnad i Järna som skulle innehålla en särskild

[71] Styrelseprotokoll den 7 mars 2009, Bilaga 66.
[72] Utdrag från Stiftelsens hemsida avseende sammanställning av utställningar av Verket mellan 1986 – februari 2025, Bilaga 67.

utställningsplats för Verket, eller att låta Verket få en permanent utställningsplats i Moderna Museets regi.

93. Som ett led i arbetet med att finna en permanent utställningslokal för Verket begärde styrelsen ett förhandsbesked från Länsstyrelsen. Inom ramen för begäran tillfrågades Länsstyrelsen bl.a. om Stiftelsen, inom ramen för föreskrifterna i Stadgarna, kan uppföra ett museum för utställningar av Hilma af Klints målningar och tillhörande skrifter, samt driva detta museum i egen regi.

94. Den 4 september 2012 meddelade Länsstyrelsen följande förhandsbesked, i nu relevant avseende:

> ”**Besked**
> För det fall finansiering ordnas är det inte något som hindrar att stiftelsen inom ramen för ett museum håller verket tillgängligt på det sätt som föreskrivs i § 4 stadgarna (1).”[73]

95. Inte nog med att Stiftelsen sedan 2011 har haft utlåning av Verket som registrerad näringsverksamhet hos Länsstyrelsen; myndigheten har dessutom, genom aktuellt förhandsbesked, aktivt sanktionerat att Stiftelsen tillgängliggör Verket genom att bedriva museiverksamhet.

96. Johan af Klints tid som styrelseledamot och ordförande kom att bli kaotisk och kantades av konflikt. De inre stridigheterna i styrelsen fick sitt crescendo när det framkom att Johan af Klint, på eget bevåg och utan övriga ledamöters kännedom, hade inlett förhandlingar med Kulturdepartementet om att skänka bort hela Verket till den svenska staten, och dessutom upprättat ett utkast på gåvobrev med denna innebörd.[74] Den person som Erik af Klint hade satt i sitt ställe för att representera honom i styrelsen var alltså i färd med att genomföra något som uppenbart skulle strida mot Stadgarna.

97. På grund av Johan af Klints agerande i aktuellt hänseende, men även i andra avseenden, skrev Anders Kumlander, Ulf Wagner och Marius Wahl ett brev till Erik af Klint. I brevet redogjorde dessa tre för att de saknade förtroende för Johan af Klint som styrelseordförande, och ombad Erik af Klint att utse en ny styrelseordförande i enlighet med Stadgarna.[75]

98. Erik af Klint besvarade brevet från de tre ledamöterna den 24 augusti 2012. Han framförde då bl.a. följande:

> ”Som jag förstår det är kärnfrågorna egentligen hur Hilmas tavlor skall skötas och förvaras och var någonstans dessa skall finnas att beskåda efter utställningen på

[73] Länsstyrelsens förhandsbesked den 4 september 2012, Bilaga 68.
[74] Utkast på gåvobrev den 22 maj 2012, Bilaga 69.
[75] Brev från Anders Kumlander, Ulf Wagner, och Marius Wahl till Erik af Klint den 17 juli 2012, Bilaga 70.

> Moderna Muséet 2013; antingen på ett nytt museum i Järna eller i någon av Moderna Muséets lokaler på Skeppsholmen. Hon var ju själv inne på att så många som möjligt skulle kunna nås av hennes budskap, varför Modernas (sic) Muséet som första alternativ förefaller mig naturligast…
>
> Johan har, och har alltid haft, en hedervärd och stark vilja att göra Hilma känd så mycket som möjligt. Eftersom han arbetat fram alternativet med Moderna Muséet vill jag stödja hans linje och även hans ordförandeskap…
>
> Nu har utställningen öppnat dörrar som gör det möjligt för henne att nå ut till en mycket större publik genom att finnas på ett av världens högst rankade museer, mitt i Stockholm. Eftersom hennes budskap var till mänskligheten bör hon visas där flest människor finns…
>
> Dessutom bildade farfar stiftelsen på grund av att Moderna Muséet på den tiden inte var moget att ta sig an verket. Detta har nu ändrats, och då ska inte vi bromsa dem som är mest lämpade att ta hand om det – i enlighet med farfars önskemål redan på den tiden (han var den som kände Hilma bäst och gjorde den bedömningen redan då).”[76]

99. När Erik af Klint senast återinträdde i styrelsen, i februari 2023, var han fortsatt av uppfattningen att Verket ska göras så känt som möjligt, och att det var hans farfars – dvs. Erik af Klint den äldres – avsikt att tillgängliggöra Verket för allmänheten, på Moderna Museet om möjligt.

100. Till ett styrelsemöte i april 2023 hade Erik af Klint ombett Stiftelsens VD att redogöra för förhandlingen med Tate Modern och Kunstmuseum Den Haag, och förklara varför avtalen med dessa institutioner ”varit långt under marknadspris”. Han framförde att Stiftelsen, såvitt han kände till, endast hade erhållit 500 000 kr i ersättning från envar av de aktuella institutionerna för utlåningen av delar av Verket. Enligt de personer Erik af Klint hade talat med var detta en mycket låg ersättning, och dessa personer hade indikerat att ersättningen borde vara ”ca. 10 gånger högre”.

101. Erik af Klint informerades av Juhani Selvani om att det inte finns något ”marknadspris” för inlåning av Verket. Han uppgav vidare att den ersättning som kan erhållas alltid är resultatet av individuella förhandlingar. Juhani Selvani påtalade också att Stiftelsens styrelse hade fattat beslut om att Verket ska visas på de främsta institutionerna, och de betalar inte den högsta ersättningen. Juhani Selvani framhöll att även prestige och andra värden måste beaktas vid val av var Verket ska visas.[77]

---

[76] Brev från Erik af Klint till Anders Kumlander, Ulf Wagner och Marius Wahl den 24 augusti 2012, Bilaga 71. Våra understrykningar.
[77] Styrelseprotokoll den 4 oktober 2023, Bilaga 72, s. 7, § 13.

102. Vid denna tidpunkt hade Erik af Klint alltså fortfarande ingen invändning mot utställningsverksamheten som sådan, eller att Stiftelsen mot ersättning tillgängliggjorde Verket genom utlåning till olika institutioner. Hans invändning bestod istället i att Stiftelsen fick för lite betalt av lånande institutioner.

103. Vid ett styrelsemöte i maj 2024, efter att Högsta Förvaltningsdomstolen hade fattat beslut om att inte meddela prövningstillstånd i det ärende om registrering av styrelseledamöter som beskrevs i bakgrundsavsnittet till denna inlaga, torgförde Erik af Klint för första gången uppfattningen att Stiftelsens utställningsverksamhet stred mot Stadgarna. Han framförde närmare bestämt bl.a. följande:

> ”§ 1 syftar till att tillvarata och förvalta verket för framtiden.
>
> § 4 syftar till att det ska visas för den andligt sökande som inte kan misstänkas missbruka det. Denna paragraf ger Styrelsen uppdraget att kontrollera vem som beser verket. Det framkommer också att verket ska hållas tillgängligt för en sådan person, dvs ingen avgift. Gåvor kan mottagas. Detta innebär att museum för allmänheten inte kan avses, eftersom de visar sin utställning utan kontroll samt ofta med avgift. Museum är enligt stadgarna därmed uteslutet. § 5 Verk kan säljas för att omhänderta och vårda verket, dvs stödja § 1. Ett museum kan vårda verket, men det finns andra alternativ för vård som inte innebär allmän visning och avgifter. Intressant är notisen att enstaka verk må säljas, alltså inte flertal. Det framkommer här att det är just dessa som sålts som kan visas allmänheten, inte de övriga.
>
> Denna analys av stadgarna innebär att det är emot stadgarna att driva museum, eller till och med att hyra ut tavlor till ett museum där kontroll av besökare inte sker, där betalning för att få tillträde sker. Det innebär också att de senaste årens avtal för vykort, planscher, böcker, VR/AR, NFTer alla går emot stadgarna. Styrelsen har medvetet drivit Stiftelsen till att driva näringsverksamhet genom andras eller egen verksamhet vilket är stadgevidrigt.”

104. Ledamöterna, som av förståeliga skäl var förvånade över Erik af Klints påståenden, inbjöd till diskussion om tolkningen av Stadgarna. Följande konversation ägde rum mellan Ulf Wagner, Anders Kumlander och Erik af Klint:

> ”På direkt fråga från Ulf Wagner om huruvida Erik af Klint anser att tidigare styrelser alltsedan år 1986 genom att låna ut verk till museer har brutit mot stadgarna svarade denne jakande. Med anledning av detta framförde Anders Kumlander att det enligt honom var ett extremt synsätt som Erik af Klint nu gav uttryck för. Erik af Klint kommenterade detta med att han endast hade läst innantill i stadgarna och att enligt honom var det inte meningen att verket skulle visas för allmänheten. Ulf Wagner påtalade då att det var intressant att Erik af Klint var den ende som hade

gjort denna tolkning, varpå Erik af Klint svarade att det är riktigt att ingen annan tidigare har gjort denna tolkning men att han nu gör den.”[78]

105. Såsom framgått i detta och föregående avsnitt har styrelsens praxis genom hela Stiftelsens existens varit att tillgängliggöra Verket för allmänheten genom utställningsverksamhet. Såsom också har framgått har Erik af Klints egen medverkan till Stiftelsens tillgängliggörande av Verket för allmänheten, mot olika former av ersättning, pågått under lång tid och varit mycket omfattande. Ledamöterna utgår från att han inte kommer framställa ett yrkande till domstolen om att han själv ska entledigas från styrelsen på grund av detta. Det är därför svårt att förstå varför Erik af Klint menar att det är Ledamöterna som ska entledigas när han själv har bidragit i större utsträckning än dem till Verkets tillgängliggörande för allmänheten.

C.3 Avtalen om tillgängliggörande av Verket genom en catalogue raisonné, virtual reality, och non-fungible tokens

C.3.1 Inledning

106. Erik af Klints talan i allmänhet, och den andra delen av ansökan i synnerhet (se förklaring i avsnitt A), är rörig och oprecis. Detta medför att det är svårt för Ledamöterna att i alla delar förstå vad som görs gällande, och vad de har att försvara sig mot. Ledamöterna försöker nedan att strukturera och sammanfatta vad de uppfattar att Erik af Klint påstår i denna del:

(a) Stiftelsen har genom tidigare styrelse ingått tre avtal (varav ett huvudavtal och två tilläggsavtal) med Bokförlaget. Det första avtalet ingicks den 31 mars 2019 och avsåg produktion samt tillgängliggörande av Verket genom en catalogue raisonné (”**CR-avtalet**”).[79] Det andra avtalet ingicks den 9 juli 2021 och avsåg produktion samt tillgängliggörande av virtual reality- samt augmented reality-versioner av delar av Verket (”**VR-avtalet**”).[80] Det tredje avtalet ingicks den 7 oktober 2022 och avsåg produktion samt tillgängliggörande av digitala versioner av Verket genom s.k. *non-fungible tokens* (”**NFT-avtalet**”)[81] (CR-avtalet, VR-avtalet och NFT-avtalet benämns gemensamt ”**De tre avtalen**”).

Erik af Klint hävdar att De tre avtalen strider mot § 4 i Stadgarna, eftersom de på motsvarande sätt som utställningsverksamheten leder till att Verket tillgängliggörs för vem som helst. Han anser därför att de tidigare

[78] Styrelseprotokoll den 15 maj 2024, Bilaga 73, s. 3, § 8. Vår understrykning.
[79] CR-avtalet mellan Stiftelsen och Bokförlaget den 31 mars 2019, Bilaga 74.
[80] VR-avtalet mellan Stiftelsen och Bokförlaget den 9 juli 2021, Bilaga 75.
[81] NFT-avtalet mellan Stiftelsen och Bokförlaget den 7 oktober 2022, Bilaga 76.

styrelseledamöterna gjorde sig skyldiga till befogenhetsöverskridanden genom att de för Stiftelsens räkning fattade beslut om att ingå De tre avtalen.

(b) Kurt Almqvist var huvudredaktör på Bokförlaget när han tog plats i Stiftelsens styrelse. Erik af Klint påstår i detta avseende att Kurt Almqvist gjorde sig skyldig till befogenhetsöverskridande på grund av jäv, eftersom han skulle ha haft ett väsentligt intresse – stridande mot Stiftelsens – av att Bokförlaget skulle få utnyttja Verket utan någon ersättning till Stiftelsen.

Erik af Klint påstår att Kjell A Nordström var redaktör på Bokförlaget när han tillträdde som styrelseledamot i Stiftelsen och sedan medverkade till NFT-avtalet med Bokförlaget. Erik af Klint anser av denna anledning att också Kjell A Nordström var jävig.

(c) Erik af Klint hävdar härefter att Ledamöterna har gjort sig skyldiga till misskötsamhet genom att vid styrelsemöte den 4 oktober 2023 besluta om att upprätthålla/godkänna De tre avtalen, trots att de enligt honom strider mot § 4 i Stadgarna.

Han menar även att Ledamöterna inte har sett till Stiftelsens intressen i första hand när man har tillåtit att Verket visas för vem som helst, utan ersättning till Stiftelsen. Ledamöterna ska därför ha agerat illojalt mot Stiftelsen. Det påstås också att Ledamöternas agerande har syftat till att tillgodose den tidigare styrelsemajoritetens intressen, med följden att även Ledamöterna ska ha varit jäviga i sitt beslutsfattande. Han menar att Ledamöternas agerande har syftat till att få ägandet till Verket överförd till någon annan än Stiftelsen.

Erik af Klint hävdar vidare att Bokförlaget var i ond tro om det påstådda befogenhetsöverskridande som Ledamöterna ska ha gjort sig skyldiga till vid godkännandebeslutet den 4 oktober 2023; detta på grund av att Kurt Almqvist och Kjell A Nordström vid denna tidpunkt satt i Bokförlagets styrelse.

(d) Erik af Klint menar avslutningsvis att Ledamöterna även har gjort sig skyldiga till misskötsamhet när de beslutade att inte vidta några åtgärder mot Bokförlaget på grund av de avtal som Bokförlaget har träffat med Acute Art för framställning av VR- och AR-utgåvor av Verket och med Gallery of Digital Assets (”**GODA**”) för framställning och försäljning av NFT-utgåvor.

C.3.2 Bakgrunden till De tre avtalen

107. Som nämnts ovan ingick Stiftelsen CR-avtalet med Bokförlaget den 31 mars 2019. Avtalet innebar i huvudsak att Stiftelsen skulle bereda Bokförlaget tillgång till

Verket, och vid behov fotografera detsamma. Bokförlaget skulle producera och utge en katalog innehållande samtliga målningar som ingår i Verket – en catalogue raisonné – samt stå för samtliga kostnader i relation därtill. I avtalet anges att Stiftelsen ”upplåter en rätt” att under avtalstiden utge en catalogue raisonné i tryckt form över samtliga av Hilma af Klints verk.

108. Det primära syftet med CR-avtalet var att skapa ett forskningsredskap. Erik af Klint den äldre hade vid flertalet tillfällen uttryckt att han ville ställa Verket till förfogande för forskning, och det hade länge funnits ett stort forskningsintresse kring Verket.[82] Möjligheterna till att bedriva forskningen var dock begränsad eftersom det aldrig fanns möjlighet att granska och betrakta alla målningar i ett sammanhang, då samtliga målningar aldrig kan ställas ut vid ett och samma tillfälle.[83]

109. En tid senare väcktes idén om att tillgängliggöra delar av Verket i ett VR-format i samband med utställningar på olika museer. Tanken var alltså att på ett innovativt vis berika det sätt som museibesökare kunde ta del av Verket. För detta ändamål ingick Stiftelsen och Bokförlaget VR-avtalet, vilket på motsvarande sätt som med CR-avtalet gav Bokförlaget tillgång till Verket i syfte att skapa en VR-version av valfria delar av detsamma. VR-avtalet utmynnade i skapandet av ett virtuellt tempel som består av en 12 minuter lång VR-upplevelse, där man med hjälp av VR-glasögon kan uppleva samtliga verk kallade ”Målningarna till templet” eller ”Tempelserien”, dvs. de målningar som idag uppfattas som de viktigaste i Verket (målningarna med nummer 1–193 i den förteckning som hänvisas till i Stadgarna).[84]

110. Senare väcktes även idén om att skapa digitala versioner av Tempelserien. Anledningen till detta var följande. I enlighet med 4 kap. 43 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (”**upphovsrättslagen**”) upphörde upphovsrätten till Verket vid utgången av 2014, dvs. vid utgången av det sjuttionde året efter upphovsmannen, Hilma af Klints, död. Att upphovsrätten har upphört innebär att varken det ekonomiska eller ideella skyddet längre gäller för Verket. Sedan utgången av 2014 har det därför stått fritt för var och en att använda Verket utan hänsyn till de ekonomiska och ideella rättigheterna som dessförinnan gällde.[85]

111. I takt med att Hilma af Klints målningar blivit alltmer kända och populära har det också uppstått en stor marknad med en mängd skilda aktörer som säljer olika produkter, såsom kläder, affischer, posters, vykort etc., med Hilma af Klints målningar som motiv.

---

[82] Se bl.a. Brev från Erik af Klint den äldre till Carl-Martin Edsman den 30 november 1966, Bilaga 16.
[83] Pressmeddelande från Bokförlaget den 14 november 2022, Bilaga 77.
[84] Pressmeddelande från Bokförlaget den 14 november 2022, Bilaga 77.
[85] Olsson & Rosén, Upphovsrättslagstiftningen – En kommentar (30 september 2023, version 5, JUNO), kommentaren till 4 kap. 43 § upphovsrättslagen.

112. Styrelsen hade noterat att det i en inte obetydlig utsträckning förekom produkter bärandes motiv från olika målningar i Verket som förvrängts och som inte på ett korrekt sätt återgav målningarna i termer av färgsättning, format etc., vilket bedömdes utgöra ett problem. Eftersom upphovsrätten till Verket upphört hade Stiftelsen dock ingen rättslig möjlighet att påverka detta. Det fanns därför en önskan om att säkra målningarna i den populära Tempelserien digitalt inför framtiden avseende färgåtergivning, format och kända namn på målningarna. Det bedömdes att detta, med hjälp av s.k. blockkedjeteknologi, kunde åstadkommas genom skapandet av NFT:er av aktuella målningar (dvs. unika digitala konstverk/affischer). Användandet av blockkedjeteknologin medför att det blir mycket svårt att manipulera eller ändra NFT:en, vilket dels säkerställer att det finns digitala versioner av delar av Verket som på ett korrekt sätt återger originalen, dels att innehavaren inte kan kopiera eller sprida verket.[86]

113. Såväl Stiftelsen som Bokförlaget var av uppfattningen att framställandet av NFT:erna omfattades av VR-avtalet, men till undvikande av oklarheter upprättades ett särskilt avtal, NFT-avtalet, vilket gav Bokförlaget en rätt att producera och tillgängliggöra aktuella NFT:er. Bokförlaget hade inte den tekniska expertisen att självt producera VR-versionen och NFT:erna av Tempelserien, varför Bokförlaget kontrakterade Acute Art för detta ändamål.

114. NFT:erna skapades i två serier. Den första serien donerades till Stiftelsen av Bokförlaget, medan den andra serien primärt skapades för att säkerställa att ingen utan Stiftelsens vetskap eller medgivande skulle kunna framställa egna digitala versioner av Tempelserien till allmän försäljning. Den andra serien har sedan funnits ute till försäljning på GODA:s auktionsplattform.

115. Ett villkor för De tre avtalen var att Stiftelsen inte skulle ådras några kostnader i anledning av desamma, vilket inte heller skedde. Utöver att Stiftelsen erhöll en av de två NFT-serierna som gåva från Bokförlaget, tjänade Stiftelsen på De tre avtalen i ett flertal andra avseenden, vilket utvecklas under avsnitt C.3.5 nedan.

C.3.3 De tre avtalen är förenliga med stiftarens avsikter och giltiga

116. Premissen för Erik af Klints påstående om att De tre avtalen strider mot § 4 i Stadgarna är densamma som för utställningsverksamheten; dvs. att Verket inte får tillgängliggöras för allmänheten, utan snarare bara för sådana personer som efter tidigare beskrivet intervjuförfarande har godkänts av styrelsen. Erik af Klint menar alltså att när Verket tillgängliggörs genom ovan beskrivna catalogue raisonné, VR-version och NFT:er, uppfylls inte de kriterier för tillgängliggörande som han menar följer av § 4 i Stadgarna.

[86] Pressmeddelande från Bokförlaget den 14 november 2022, Bilaga 77.

117. Erik af Klints påståenden förnekas.

118. För det första vill Ledamöterna framhålla att föreskrifterna i § 4 i Stadgarna om tillgängliggörande av Verket berör just *Verket*, vilket Erik af Klint den äldre i stiftelseförordnandet/ingressen till Stadgarna definierar som ”förutom målningar utförda av fröken Hilma af Klint, nämligen uppteckningar och skrifter om samlingen, ett ställ diapositivbilder av målningarna samt viss bevarad kvarlåtenskap efter Hilma af Klint, allt enligt upprättad förteckning.”

119. § 4 i Stadgarna reglerar alltså tillgängliggörandet av vissa närmare specificerade fysiska objekt. Paragrafen reglerar således inte något annat än tillgängliggörandet av själva Verket, vilket innebär att mångfaldigandet och tillgängliggörandet av Verket i andra medier, såsom vykort, posters, kataloger, VR-versioner och NFT:er etc., inte omfattas av de föreskrifter som återfinns i § 4 i Stadgarna.

120. Även om föreskrifterna i § 4 i Stadgarna ska anses tillämpliga i förevarande fall, är det mångfaldigande och tillgängliggörande av Verket som sker som en följd av De tre avtalen förenligt med aktuell bestämmelse i Stadgarna, av samma anledning som utställningsverksamheten är förenlig med detsamma. Ledamöterna hänvisar därför i denna del till vad som framförts om Stadgarnas ordalydelse och stiftarens avsikter i avsnitten C.2.2 och C.2.3

121. Därutöver vill Ledamöterna tillägga att Verket genom årens lopp vid åtskilliga tillfällen har mångfaldigats och tillgängliggjorts på olika sätt och i olika medium. Som tidigare redovisats lät Erik af Klint den äldre redan på 1960-talet fotografera hela Verket; fotografier som sedan distribuerades till olika personer i syfte att visa Verket och kunna åstadkomma utställningar.[87] Detta talar för att Stadgarna inte ska förstås så som Erik af Klint nu hävdar.

122. Vidare har bilder av målningar som ingår i Verket upptagits i diverse utställningskataloger sedan i vart fall mitten av 1980-talet, och redan vid styrelsemöten 1987 behandlades och beslutades om framtagande och försäljning av vykort samt posters med Hilma af Klints målningar som motiv.[88] Vid tidpunkten för dessa styrelsemöten 1987 ingick samma personer i styrelsen som den ursprungliga styrelsen 1972 (med undantag för Erik af Klint den äldre som hade avlidit och ersatts av hans fru Ulla af Klint). Naturligtvis var dessa styrelseledamöter, som hade suttit med i styrelsen alltsedan Stiftelsens bildande 1972 (och frun Ulla af Klint), de som var bäst positionerade att bedöma om mångfaldigande av Verket i andra medier – såsom exempelvis vykort och posters – var förenligt med hans avsikter, vilket det uppenbarligen bedömdes vara. För övrigt satt Erik af Klint själv med som

[87] Se bl.a. Brev från Erik af Klint den äldre till Carl-Martin Edsman den 30 november 1966, Bilaga 16 och Hilma af Klint och hennes verk – orientering för Börje, Viktor och Gustaf mfl släktingar den 14 november 1969, Bilaga 23.
[88] Se Styrelseprotokoll den 10 juni 1987, Bilaga 44 och Styrelseprotokoll den 14 november 1987, Bilaga 45.

adjungerad ledamot i styrelsen 1987 när beslut fattades om att fastställa förslag på försäljningspriser av vykort.

123. Vidare satt Erik af Klint i styrelsen när Stiftelsen 1996 respektive 1998 slöt avtal med Rosengårdens Förlag och Studier AB (”**Rosengården**”), vilket gav Rosengården rätt att mot ersättning till Stiftelsen dels utge en bok innehållande texter och teckningar/målningar ur Verket, dels vykort med målningar ur Verket som motiv.[89]

124. Erik af Klint satt även med i styrelsen 1999 när Stiftelsen ingick avtal med föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (”**BUS**”), vilket gav BUS en skyldighet och rättighet att, mot en viss ersättning till Stiftelsen, företräda densamma i bl.a. följande avseenden: inspelning och visning av verk i television och på film; användning av verk för illustrationsändamål i trycksaker, tidningar, tidskrifter, böcker, kataloger eller genom diabilder, datorer och liknande; återgivning genom diabilder, datamedia på affischer, posters, vykort och liknande trycksaker; användning av verket i annan teknik såsom exempelvis dekoration på industriellt tillverkade föremål och liknande; samt inkassering av ersättning för droit de suite (vidareförsäljning).[90]

125. Nedan listas ett urval av de olika medier genom vilket Verket har mångfaldigats och tillgängliggjorts mellan bara 1985 och 2009.

- Fotografier
- Utställningskataloger
- Vykort
- Posters
- Affischer
- Virtuellt museum på internet
- Böcker
- Omslagsbilder till böcker och cd-album
- Broschyrer
- Tidningar
- Internethemsidor
- Konstkopior i olika presentationer

126. Det finns ingen principiell skillnad mellan mångfaldigande och tillgängliggörande av Verket i ovan redovisade medier, och genom en catalogue raisonné, VR-version och NFT:er. Detta håller Erik af Klint bevisligen med om, eftersom han vid styrelsemötet den 15 maj 2024 uttalade att ”…de senaste årens avtal för vykort,

[89] Avtal mellan Stiftelsen och Rosengårdens Förlag och Studier AB den 19 september 1996, Bilaga 78 och Avtal mellan Stiftelsen och Rosengårdens Förlag och Studier AB den 17 mars 1998, Bilaga 79.
[90] Avtal mellan Stiftelsen och föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige den 9 september 1999, Bilaga 80.

planscher, böcker, VR/AR, NFTer alla går emot stadgarna”. Som framgår av de styrelseprotokoll som presenterats i detta yttrande, rör det sig dock inte om avtal ”de senaste åren”, utan avtal som slutits alltsedan mitten av 1980-talet, och som Erik af Klint själv har varit högst delaktig i att besluta om.

127. På motsvarande sätt som Ledamöterna anförde gällande utställningsverksamheten har styrelsen alltså under mycket lång tid haft som praxis att godkänna mångfaldigande och tillgängliggörande av Verket i olika medier. Detta utgör ett starkt stöd för att Ledamöternas tolkning av Stadgarna är korrekt.

128. Mot ovan bakgrund är De tre avtalen förenliga med Erik af Klint den äldres avsikter och strider inte mot § 4 i Stadgarna.

C.3.4 Tidigare styrelseledamöter var inte jäviga när De tre avtalen ingicks

C.3.4.1 Rättsliga utgångspunkter beträffande stiftelselagens jävsbestämmelse

129. Den 1 januari 2025 trädde en lagändring i kraft som bl.a. innebar en förändring av 2 kap. 14 § stiftelselagen, dvs. den bestämmelse som reglerar jävsfrågor inom stiftelsestyrelser.[91] Genom första stycket 3 i aktuell bestämmelse infördes s.k. ställföreträdarjäv, med innebörd att en styrelseledamot inte får delta i handläggningen av ett avtal mellan stiftelsen och en annan juridisk person som styrelseledamoten ensam eller tillsammans med andra får företräda.[92]

130. Den lydelse av 2 kap. 14 § stiftelselagen som ska tillämpas i förevarande ärende är den som gällde vid tidpunkten för de händelser som är relevanta för Erik af Klints påståenden om jäv. Dessa händelser relaterar, som Ledamöterna förstår det, i huvudsak till ingåendet av De tre avtalen, vilket ägde rum under 2019, 2021 respektive 2022. Vid dessa tidpunkter utgjorde s.k. ställföreträdarjäv inte någon självständig jävsgrund. Istället hade jävsbestämmelsen följande lydelse:

> ”En styrelseledamot får inte handlägga frågor som rör avtal mellan honom och stiftelsen. Han får inte heller handlägga frågor om avtal mellan stiftelsen och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida mot stiftelsens. Med avtal jämställs annan rättshandling samt rättegång eller annan talan.
>
> Är styrelsen enligt första stycket förhindrad att företräda stiftelsen, får tillsynsmyndigheten på styrelsens begäran förordna en god man att företräda stiftelsen i styrelsens ställe.”

131. Den för detta ärende relevanta regeln anges i första stycket andra meningen och föreskriver att en styrelseledamot inte får handlägga frågor om avtal mellan stiftelsen och tredje man, om han i frågan har ett väsentligt intresse som kan strida

[91] Lag (1994:1221) om införande av stiftelselagen (1994:1220).
[92] Prop. 2024/25:8, s. 92–93.

mot stiftelsens. Det som avses med att ledamoten ”har ett väsentligt intresse” avser ett intresse som berör honom eller henne personligen. För att så ska vara fallet krävs i sin tur att ett styrelsebeslut har betydelse för ledamotens egen ekonomi. Ledamoten måste m.a.o. personligen ha ett intresse i frågan, vilket betyder att jäv inte inträder med automatik vid s.k. ställföreträdarjäv (som numera gäller från den 1 januari 2025).[93]

C.3.4.2 Kurt Almqvist och Kjell A Nordström har inte haft ett väsentligt intresse som kan strida mot Stiftelsens intressen

132. Det är oklart om Erik af Klints påståenden om jäv hänförliga till de tidigare styrelseledamöterna Kurt Almqvist och Kjell A Nordström åberopas som en självständig grund till påståendet att Ledamöterna har gjort sig skyldiga till misskötsamhet genom att besluta om att ”upprätthålla/godkänna” De tre avtalen.

133. Oaktat nämnda oklarhet uppfattar Ledamöterna att Erik af Klint för det första påstår att Kurt Almqvist var huvudredaktör på Bokförlaget när han tog plats i Stiftelsens styrelse. Han ska sedan ha gjort sig skyldig till befogenhetsöverskridande på grund av jäv eftersom han påstås ha haft ett väsentligt intresse – stridande mot Stiftelsens – av att Bokförlaget skulle få utnyttja Verket utan någon ersättning till Stiftelsen. Erik af Klint menar vidare att Kjell A Nordström var redaktör på Bokförlaget när han tillträdde som styrelseledamot i Stiftelsen och sedan medverkade till NFT-avtalet med Bokförlaget. Erik af Klint påstår att detta innebär att också Kjell A Nordström hade ett väsentligt intresse som stred mot Stiftelsens, och att han därmed var jävig.

134. Erik af Klints påståenden tillbakavisas.

135. Vid styrelsesammanträde den 11 februari 2019 bekräftade styrelsen ”det enhälliga beslutet per capsulam den 6 februari 2019 om att stiftelsen ställer sig positiv till att ge uppdraget att ta fram en catalogue raisonné till Ax:son Johnson Stiftelsen och om det behövs ge den stiftelsen rätten att fotografera samtliga verk”.[94] Vid denna tidpunkt bestod styrelsen av Ulrika af Klint (ordförande), Ulf Wagner och Ann-Sofi Noring, vilket hade anmälts till Länsstyrelsen den 31 januari 2019 och registrerats den 22 maj 2019.[95] Vid styrelsesammanträdet närvarade dock bara Ulf Wagner och Ulrika af Klint.

136. Den 31 mars 2019 ingick sedan Stiftelsen CR-avtalet med Bokförlaget. CR-avtalet undertecknades för Stiftelsens räkning av Ulrika af Klint. Varken Kurt Almqvist

[93] Isoz, Stiftelselagen (24 september 2018, JUNO), kommentaren till 2 kap. 14 §.
[94] Styrelseprotokoll den 11 februari 2019, Bilaga 81, s. 3, § 14.
[95] Stiftelsens registreringsbevis år 2006–2025, Bilaga 7, s. 54 och s. 56.

eller Kjell A Nordström satt i Stiftelsens styrelse 2019. Något jäv förekom således inte.

137. Vid styrelsesammanträde den 1 juni 2021 beslutades att Stiftelsens VD Jessica Höglund skulle få i uppdrag att träffa ett tilläggsavtal till det redan träffade CR-avtalet för att genomföra en VR-version av valfria delar Verket.[96] Vid denna tidpunkt bestod styrelsen av Ulrika af Klint (ordförande), Ulf Wagner, Kurt Almqvist, Tomas Billing och Daniel Birnbaum.

138. Stiftelsen och Bokförlaget ingick sedan VR-avtalet den 9 juli 2021. VR-avtalet undertecknades för Stiftelsens räkning av Jessica Höglund. Kurt Almqvist var huvudredaktör för vissa enskilda titlar i Bokförlaget vid denna tidpunkt, men satt inte i Bokförlagets styrelse. Hans uppdrag som huvudredaktör för enskilda titlar innebär ett redigeringsansvar och att gå i god för kvalitén för desamma. Kurt Almqvists uppdrag som huvudredaktör för enskilda titlar är ideellt och han har aldrig erhållit någon ersättning från Bokförlaget. Han har heller aldrig varit huvudredaktör för Bokförlaget som Erik af Klint felaktigt påstår.

139. Det förnekas således att Kurt Almqvist hade ett väsentligt intresse i VR-avtalet som kunde strida mot Stiftelsens. Han hade inget personligt intresse i beslutet att ingå aktuellt avtal; det hade ingen betydelse för, och påverkade inte hans egen ekonomi. Kjell A Nordström satt inte i Stiftelsens styrelse under 2021. Han var således inte heller jävig.

140. NFT-avtalet ingicks mellan Stiftelsen och Bokförlaget den 7 oktober 2022. Såsom tidigare nämnts var såväl Stiftelsen som Bokförlaget av uppfattningen att framställandet av NFT:erna omfattades av VR-avtalet, men till undvikande av oklarheter upprättades NFT-avtalet som ett särskilt avtal. Även NFT-avtalet undertecknades för Stiftelsens räkning av Jessica Höglund med stöd av det bemyndigande som hon hade fått genom styrelsebeslutet den 1 juni 2021. Det fattades således inte något nytt styrelsebeslut med anledning av ingåendet av NFT-avtalet.

141. När NFT-avtalet ingicks bestod styrelsen av Ulrika af Klint (ordförande), Ulf Wagner, Tomas Billing, Kurt Almqvist och Kjell A Nordström.[97] Kurt Almqvist var vid denna tidpunkt också huvudredaktör för vissa enskilda titlar och styrelseledamot i Bokförlaget. Han hade inget väsentligt intresse i NFT-avtalet av samma anledning som redovisats ovan beträffande VR-avtalet.

142. Kjell A Nordström satt vid tidpunkten för NFT-avtalets ingående också i Bokförlagets styrelse, men han var inte redaktör som Erik af Klint påstår. Kjell A

[96] Styrelseprotokoll den 1 juni 2021, Bilaga 82, s. 3, § 10.
[97] Stiftelsens registreringsbevis år 2006–2025, Bilaga 7, s. 63.

Nordström har aldrig uppburit ersättning från Bokförlaget annat än i form av utfästelse om royalty för hans bok ”Apan och kapitalet” som Bokförlaget gav ut 2023. Det förnekas följaktligen att Kjell A Nordström hade ett väsentligt intresse i NFT-avtalet som kunde strida mot Stiftelsens. Han hade inget personligt intresse i beslutet att ingå aktuellt avtal; det hade ingen betydelse för, och påverkade inte hans egen ekonomi.

143. Sammanfattningsvis finns ingen grund för Erik af Klints påståenden om jäv, och att Kurt Almqvist och Kjell A Nordström därmed skulle ha gjort sig skyldiga till ”befogenhetsöverskridanden”.

C.3.5 Det har inte funnits någon grund till att bryta mot De tre avtalen och Ledamöterna har inte agerat illojalt eller varit jäviga

144. Erik af Klints påstående om att Ledamöterna gjort sig skyldiga till misskötsamhet, i nu aktuellt avseende, bygger på att ingåendet av De tre avtalen har innefattat ett befogenhetsöverskridande av tidigare styrelse, och att Ledamöterna sedan vid styrelsemöte den 4 oktober 2023 beslutade att inte reversera det tidigare påstådda befogenhetsöverskridandet genom att inte bryta mot De tre avtalen.[98]

145. Det bör till att börja med påpekas att styrelsen, vid aktuellt styrelsemöte, enhälligt (dvs. inbegripet Erik af Klint själv) beslutade att inte säga upp CR-avtalet. Som med så mycket annat i det här ärendet har alltså Erik af Klint själv varit delaktig i och bidragit till det agerande som han nu lastar Ledamöterna för och påstår utgöra misskötsamhet.

146. Att häva De tre avtalen utan grund innefattar också ett risktagande som kan skada Stiftelsen. Styrelsen har inte funnit att det finns grund för att häva avtalen.

147. På det sätt som Ledamöterna förklarade i avsnitt C.3.3 och C.3.4 är De tre avtalen förenliga med Erik af Klint den äldres avsikter och har inte beslutats om av en jävig styrelse. Det finns således ingen grund för påståendet att ingåendet av De tre avtalen har utgjort ett befogenhetsöverskridande. Det finns därmed heller inget stöd för att Bokförlaget skulle ha varit i ond tro om att tidigare stiftelsestyrelse överskred sin befogenhet i samband med ingåendet av De tre avtalen.

148. Erik af Klint menar vidare att Ledamöterna inte har satt Stiftelsens intressen i första hand när man har tillåtit att Verket visas för vem som helst, utan ersättning till Stiftelsen, och att de därför har varit illojala mot densamma.

149. Med anledning av detta påstående måste Ledamöterna inledningsvis adressera Erik af Klints förvirrade och motsägelsefulla inställning till huruvida Stiftelsen kan

[98] Styrelseprotokoll den 4 oktober 2023, Bilaga 72, s. 6, § 12.

uppbära ersättning för att tillgängliggöra Verket. Å ena sidan påstår Erik af Klint att det strider mot § 4 i Stadgarna att Stiftelsen erhåller ersättning för tillgängliggörande av Verket via utlåning till konstinstitutioner, och att dessa i sin tur tar ut avgift från allmänheten för att beskåda Verket. Å andra sidan menar Erik af Klint att Ledamöterna är illojala som ”upprätthåller” De tre avtalen – vilka medför att Verket tillgängliggörs för allmänheten i andra medier – eftersom någon ersättning inte utgår till Stiftelsen. Dessa båda uppfattningar är inte förenliga med varandra.

150. Det är förvisso korrekt att De tre avtalen stipulerar att det inte ska utgå någon monetär ersättning till Stiftelsen, men det betyder inte att Stiftelsen inte har erhållit någon ersättning eller annars gynnats till följd av De tre avtalen.

151. Som tidigare nämnts upphörde upphovsrätten till Verket vid utgången av 2014. Om Bokförlagets ambition var att tjäna pengar, hade det, baserat på offentligt tillgängliga bilder på målningar som ingår i Verket, därför kunnat skapa en katalog över Verket, VR-versioner och NFT:er, utan att konsultera eller avtala med Stiftelsen. Eftersom Bokförlagets primära avsikter dock var att skapa ett forskningsredskap, och att säkra åtminstone vissa målningar digitalt inför framtiden, behövde det tillgång till Stiftelsens arkiv för att kunna fotografera Verket. På så sätt säkerställdes att målningarna återgavs på ett korrekt sätt. Stiftelsens huvudsakliga bidrag inom ramen för avtalsförhållandena var således endast att förse Bokförlaget med fotografier av vissa målningar i Verket, och vid behov bereda Bokförlaget tillgång till Stiftelsens arkiv för fotografering av andra delar av Verket. Stiftelsen ådrog sig inte några kostnader för detta.

152. Genom Bokförlagets arbete skapades en catalogue raisonné, en VR-version och NFT:er av Verket, utan någon kostnad för Stiftelsen. Axel och Margaret Ax:son Johnsons Stiftelse för allmännyttiga ändamål (”**Ax:son Johnsons Stiftelse**”) och dess dotterbolag, Bokförlaget, har i sin tur aldrig berikat sig på de satsningar som de genomfört hänförliga till Hilma af Klint. Ax:son Johnsons Stiftelse har sedan 2013 bidragit till publiceringen av böcker och annat material om Hilma af Klint genom bl.a. Bokförlaget, till en kostnad om 43 miljoner kr per april 2024. Intäkterna från försäljningen av böckerna och materialet har däremot endast uppgått till ca 16 miljoner kr per samma datum. Resultatet av verksamheten har således varit en förlust om ca 27 miljoner kr. I dessa siffror inbegrips kostnaderna och intäkterna för utgivningen av catalogue raisonné, VR-versionen av Verket och NFT:erna. Det hade kostat Stiftelsen mångmiljonbelopp om den på egen hand skulle ha tagit fram en catalogue raisonné – nu har istället Stiftelsens motpart belastats av förlusterna.

153. Stiftelsen har från Ax:son Johnsons Stiftelse erhållit tre donationer om vardera drygt 1,4 miljoner kr, totalt uppgående till ca. 4,3 miljoner kr. Därutöver har Bokförlaget donerat den ena NFT-serien och 1,2 miljoner kr till Stiftelsen.

Stiftelsen har därtill fått 10 friexemplar av den utgivna katalogen, kopior på alla bilder som har tagits och rätt att använda dessa i sin verksamhet. Bilderna har anpassats för användning i tryck, vilket har kommit Stiftelsen till gagn eftersom det är dessa redigerade bilder som numera utgör basen för Stiftelsens bildbank och som lånas ut till museer och andra institutioner.

154. Utgivningen av en catalogue raisonné har varit betydelsefull för att sprida kunskapen om Verket, och har dessutom bidragit till att värdet på Verket ökat, vilket således indirekt tillfört Stiftelsen värde. Det är sammanfattningsvis felaktigt att påstå att De tre avtalen inte har genererat någon ersättning eller värde för Stiftelsen, och att Ledamöterna har varit illojala som inte beslutat om att bryta mot Avtalen, oaktat hur det nu skulle gå till och vilket syfte det skulle tjäna (eftersom catalogue raisonné redan var utgiven och VR-versionen samt NFT:erna var skapade vid tidpunkten för styrelsemötet 2023).

155. Erik af Klint påstår även att Ledamöternas agerande har syftat till att tillgodose den tidigare styrelsemajoritetens intressen, vilket enligt honom innebär att även Ledamöterna har varit jäviga i sitt beslutsfattande. Ledamöternas agerande ska också ha syftat till att få ägandet till Verket överförd till någon annan än Stiftelsen.

156. Erik af Klints påståenden är så svepande och oprecisa att de knappast är möjliga att bemöta. Det är exempelvis oklart vilka intressen hos den tidigare styrelsemajoriteten som Ledamöterna skulle ha haft till syfte att tillgodose, och hur detta leder till slutsatsen att Ledamöterna varit ”jäviga i sitt beslutsfattande” – vad det nu innebär.

157. Påståendet om att Ledamöterna ska ha agerat i syfte att få ägandet till Verket ”överförd till någon annan än Stiftelsen” är om möjligt än mer svårbegripligt. Stiftelsen äger Verket och Ledamöterna har varken haft som avsikt – eller ens en legal möjlighet – att i strid med Stadgarna ”överföra” Verket till någon annan, oklart vem. Det var för övrigt Anders Kumlander och Ulf Wagner som ingrep genom att kontakta Länsstyrelsen när Erik af Klints representant i styrelsen, Johan af Klint, i strid med Stadgarna år 2012 försökte skänka bort Verket till den svenska staten.[99]

158. Sammanfattningsvis förnekas samtliga av Erik af Klints påståenden om jäv och illojalitet.

[99] E-post från Anders Kumlander och Ulf Wagner till Länsstyrelsen den 26 juni 2012, Bilaga 83.

C.3.6 Det har inte funnits något skäl till att ”vidta åtgärder” mot Bokförlaget på grund av avtalen med Acute Art och GODA

159. Erik af Klint påstår att Ledamöterna ”har beslutat att inte heller vidta några åtgärder mot Bokförlaget på grund av de avtal som Bokförlaget har träffat med Acute Art för framställning av VR- och AR-utgåvor av Verket och med GODA för framställning och försäljning av NFT-utgåvor.”

160. Som Ledamöterna har redogjort för ingick Stiftelsen VR-avtalet i juni 2021 och NFT-avtalet i oktober 2022. Bokförlaget hade inte den tekniska expertisen att på egen hand producera VR-versionen av Verket och NFT:erna, varför Bokförlaget anlitade Acute Art som en underleverantör för detta ändamål. GODA uppdrogs sedan att ombesörja försäljningen av den andra serien av NFT:erna, varefter intäkterna från försäljningen tillföll Stiftelsen.

161. Enligt VR-avtalet och NFT-avtalet hade Bokförlaget en skyldighet att producera aktuell VR-version av Verket och NFT:erna samt sörja för och fullfölja dess utgivning och spridning. Det är oklart vilken betydelse det enligt Erik af Klint har om Bokförlaget uppfyllde sina avtalsförpliktelser helt i egen regi, eller med hjälp av andra aktörer.

162. Det är också oklart vilka åtgärder som Erik af Klint menar att Ledamöterna, genom styrelsen, borde ha vidtagit mot Bokförlaget, och varför. Hursomhelst förnekar Ledamöterna dels att det har funnits något skäl till att ”vidta åtgärder” mot Bokförlaget, dels att det skulle utgöra misskötsamhet att de valde att inte vidta dessa åtgärder.

C.4 Erik af Klint har erhållit information om Stiftelsens verksamhet och ekonomi i erforderlig utsträckning

163. I ansökans tredje del hävdar Erik af Klint att Ledamöterna misskött styrelseuppdragen genom att de på olika sätt skulle ha avskärmat Erik af Klint från information om Stiftelsens verksamhet och ekonomi. Till stöd för detta kommer Erik af Klint med ett antal påståenden som antingen är direkt grundlösa eller som bygger på ett underlag som är taget helt ur sitt sammanhang.

164. Erik af Klint hänvisar till tre beslut som Ledamöterna röstade igenom vid ett styrelsemöte den 24 maj 2023. Erik af Klint hänvisar till att Ledamöterna (i) fråntog Erik af Klint behörigheten att ensamt teckna Stiftelsens namn och firma, (ii) beslutade att Erik af Klint inte skulle få kontakta Stiftelsens redovisningskonsult m.fl., samt (iii) ”vägrade” Erik af Klint tillträde till arkivet där Verket förvaras.

165. Beslutet om ändrad firmateckningsrätt innebar att Stiftelsens namn och firma i framtiden endast skulle tecknas av hela styrelsen eller av två styrelseledamöter i

förening. Detta innebär en skillnad i förhållande till § 7 i Stadgarna som anger att ordföranden ensam, alternativt två styrelseledamöter i förening, har rätt att teckna Stiftelsens firma. Ändringen föranleddes av att ordningen i § 7 i Stadgarna, som gav en specifik ledamot rätt att ensamt teckna Stiftelsens firma med direkt stöd av Stadgarna, avvek från 2 kap. 16 § stiftelselagen. Ledamöterna bedömde det som önskvärt att Stiftelsens firmateckningsrätt återspeglade gällande lagstiftning.

166. Enligt 2 kap. 16 § första stycket stiftelselagen är det nämligen styrelsen som företräder stiftelsen och som tecknar stiftelsens namn och firma. I paragrafens andra stycke anges att styrelsen får bemyndiga någon annan att företräda stiftelsen och teckna dess namn och firma. Även Stiftelsens revisor förordade att Stiftelsens namn och firma istället skulle tecknas av minst två styrelseledamöter i förening.[100] Detta får också anses vara sedvanligt i olika former av associationer.

167. Inledningsvis var tanken att förändringen skulle genomföras genom en ändring av Stadgarna. Eftersom Erik af Klint dock motsatte sig en sådan ändring valde Ledamöterna istället att genomföra förändringen genom ett vanligt styrelsebeslut. Eftersom bestämmelsen i 2 kap. 16 § stiftelselagen är tvingande kunde beslutet fattas med direkt stöd av stiftelselagen, trots att det avvek från Stadgarna. Innan beslutet fick Ledamöterna även en muntlig bekräftelse från Länsstyrelsen om att ett beslut om firmateckning som beslutas med stöd av stiftelselagen är gällande.[101]

168. På styrelsemötet den 24 maj 2023 beslutade därför styrelsen att Stiftelsens namn och firma endast, utöver av styrelsen i dess helhet, skulle tecknas av två styrelseledamöter i förening och att beslutet skulle anmälas till stiftelseregistret.[102] Beslutet innebär att Erik af Klint numera, på samma sätt som övriga styrelseledamöter, enbart har rätt att teckna Stiftelsens namn och firma tillsammans med en annan styrelseledamot.

169. Den 10 juli 2023 registrerade Länsstyrelsen Stiftelsens beslut, vilket dock överklagades av Erik af Klint till Förvaltningsrätten i Stockholm. Förvaltningsrätten i Stockholm avslog Erik af Klints överklagande den 10 oktober 2023. I domen konstaterade förvaltningsrätten att 2 kap. 16 § stiftelselagen ger styrelsen rätt att fritt besluta om firmateckningsrätten, även om beslutet avviker från Stiftelsens stadgar.[103] I domen skriver förvaltningsrätten följande.

> ”Att styrelsen enligt paragrafen företräder stiftelsen och får teckna dess namn och firma, bemyndiga andra personer att teckna dess namn och firma samt att återkalla ett sådant bemyndigande, talar enligt domstolens mening för att det är styrelsen som förfogar över firmateckningsfrågan. Förvaltningsrätten finner inte stöd för annat än

[100] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 42, p. 9.
[101] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 42, p. 9.
[102] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 5, § 9.
[103] Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 10 oktober 2023, Bilaga 85.

> att bestämmelsen i 2 kap. 16 § andra stycket stiftelselagen är tvingande i sin helhet och att det därmed står styrelsen fritt att besluta om firmateckningsrätten även om stiftaren skulle ha förordnat annorlunda.
>
> Mot denna bakgrund anser förvaltningsrätten att styrelsen har haft rätt att, på det sätt som gjorts, fatta beslut om ny firmateckningsrätt utan att först behöva vidta någon stadgeändring."[104]

170. Beslutet att frånta Erik af Klint ensam firmateckningsrätt fattades även i syfte att skydda Stiftelsens intressen. Kort efter att Erik af Klint registrerades som ordförande för Stiftelsen den 6 april 2023 vidtog nämligen Erik af Klint ett antal åtgärder som både stod i strid med Stiftelsens intresse och Erik af Klints befogenheter som ordförande.

171. Den 12 april 2023 skickade Erik af Klint ett brev till Stiftelsens VD, i vilket han varslade Stiftelsens VD om uppsägning på grund av arbetsbrist.[105] Beslutet fattades av Erik af Klint själv och saknade stöd i ett styrelsebeslut. Agerandet innebar därmed ett tydligt överskridande av Erik af Klints befogenheter som ordförande. Att Erik af Klint vid tillfället hade ensam firmateckningsrätt innebar inte att Erik af Klint hade rätt att agera självständigt i Stiftelsens namn utan ett giltigt styrelsebeslut.

172. Till Stiftelsens VD har Erik af Klint i efterhand medgivit att han inte representerade hela styrelsens uppfattning utan endast gav uttryck för sin egen uppfattning.[106] Detta framgick dock inte av det brev som Erik af Klint skickade till Stiftelsens VD. Tvärtom kunde brevet inte ha tolkats på något annat sätt än att Erik af Klint varslade Stiftelsens VD om uppsägning för Stiftelsens räkning.[107]

173. Mot bakgrund av Erik af Klints agerande fick styrelsen den 24 maj 2023 fatta ett beslut om att bekräfta att Erik af Klints brev om varsel inte var bindande i förhållande till Stiftelsen och att Stiftelsens VD fortsatt var i tjänst enligt gällande anställningsavtal. Styrelsen beslutade också om att de pärmar och protokoll som Erik af Klint förde med sig från VD:ns kontor på Moderna Museet skulle återbördas dit. Det bör i sammanhanget noteras att Erik af Klint röstade emot det aktuella beslutet, men han invände inte mot händelseförloppet i sin avvikande mening. Tvärtom påstod Erik af Klint att Stiftelsens VD faktiskt hade varslats om uppsägning genom Erik af Klints brev och att beslutet togs av Erik af Klint av ekonomiska skäl.[108]

---

[104] Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 10 oktober 2023, Bilaga 85, s. 5.
[105] Brev från Erik af Klint till Jessica Höglund den 12 april 2023, Bilaga 86.
[106] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 45, p. 11.
[107] Brev från Erik af Klint till Jessica Höglund den 12 april 2023, Bilaga 86.
[108] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 6–7, § 11.

174. Ledamöterna vill även betona att Stiftelsens VD varit och är en stor tillgång för Stiftelsen och att Erik af Klints agerande hade kunnat medföra en betydande skada för Stiftelsens arbete om Stiftelsens VD hade lämnat sin anställning.

175. Av styrelseprotokollet från den 24 maj 2023 framgår även att Erik af Klint vid upprepade tillfällen på eget bevåg, såväl skriftligen som muntligen, varit i kontakt med ett flertal av Stiftelsens samarbetspartners.[109] I efterhand har Ledamöterna förstått att Erik af Klint i sina kontakter med Stiftelsens samarbetspartners gett uttryck för att samarbetena skadar Stiftelsen på olika sätt och att samarbetena kan komma att avbrytas i framtiden.

176. Erik af Klints kontakter saknade förankring i styrelsebeslut och utgjorde därmed ytterligare exempel på överskridanden av hans befogenheter som ordförande. Av förståeliga skäl har agerandet skadat Stiftelsens relation med dess samarbetspartners. Erik af Klints agerande orsakade exempelvis att Stiftelsens tidigare redovisningskonsult, Aspia AB, sade upp sitt avtal med Stiftelsen.[110]

177. Mot bakgrund av Erik af Klints agerande fick styrelsen fatta ett beslut om att bekräfta att Erik af Klint inte hade befogenhet att för Stiftelsens räkning agera gentemot dess samarbetspartners samt ge Stiftelsens VD i uppdrag att se till att relationerna fortsättningsvis bibehålls.[111] Beslutet har av Erik af Klint felaktigt beskrivits som att han inte längre fick kontakta Stiftelsens redovisningskonsult m.fl. Till skillnad från vad Erik af Klint dock hävdat handlade alltså beslutet enbart om att bekräfta vad som följer av gällande rätt, dvs. att Erik af Klint inte utan styrelsebeslut därom har befogenhet att för Stiftelsens räkning agera gentemot dess samarbetspartners.

178. I sammanhanget ska återigen noteras att Erik af Klint inte heller i den avvikande meningen till den aktuella beslutspunkten motsatte sig beskrivningen av händelseförloppet. Tvärtom hävdade Erik af Klint att hans kontakter med Stiftelsens samarbetspartners hade skett för Stiftelsens bästa.

179. Ett ytterligare agerande som bör noteras är att Erik af Klint på eget bevåg den 10 maj 2023 skickade ett brev till Stiftelsens dåvarande revisor. I brevet ifrågasatte Erik af Klint revisorns roll och förklarade att ”*Vårt förtroende för er är rubbat och vi ser därför inget annat råd än att ompröva ditt uppdrag och även så uppmanar vi dig till eget utträde*”.[112] Även detta agerande saknade stöd i ett styrelsebeslut och utgjorde därmed ett ytterligare exempel på ett överskridande av Erik af Klints

[109] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 46, p. 12.
[110] Styrelseprotokoll den 15 december 2023, Bilaga 87, s. 36.
[111] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 7, § 12.
[112] Brev från Erik af Klint till Patrik Adolfson den 10 maj 2023, Bilaga 88. Vår understrykning.

befogenheter som ordförande.[113] Noterbart är att Erik af Klint i brevet till revisorn falskeligen framställde det som att han talade för styrelsen.

180. Mot bakgrund av Erik af Klints agerande beslutade styrelsen att uttala att revisorn fortsatt åtnjöt styrelsens fulla förtroende och uppmana revisorn att inte anmäla sin förtida avgång. Inte heller denna gång motsatte sig Erik af Klint beskrivningen av händelseförloppet i den avvikande meningen till den aktuella beslutspunkten, utan hänvisade istället till att revisorn skulle ha misskött sitt uppdrag och varit jävig.[114]

181. I målet har Erik af Klint antytt att revisorn sedermera lämnade sitt uppdrag på grund av den påstådda jävssituationen. Det stämmer inte. I revisorns svarsbrev från den 15 maj 2023 skrev revisorn att det vid den senast framtagna årsredovisningen saknades anledning att ifrågasätta revisorns oberoende.[115] Av anmälan om upphörande av revisorsuppdraget som Erik af Klint själv lämnat in i målet framgår vidare att skälet till att revisorn lämnade uppdraget var att Erik af Klint, i brevet från den 10 maj 2023, hade förklarat att han inte hade förtroende för revisorn.[116] Erik af Klints agerande i denna del innebar alltså att Stiftelsen behövde anlita en ny revisor, vilket skadade Stiftelsen.

182. Erik af Klints beskrivning av påstått beslut om att han skulle ha vägrats tillträde till Stiftelsens arkiv där Verket förvaras är också direkt missvisande.

183. Beslutet som Erik af Klint hänvisar till handlar om att styrelsen den 24 maj 2023 beslutade om att återställa de fullmakter som Stiftelsens VD, Ulf Wagner och Stiftelsens konservator tidigare hade haft till Stiftelsens arkiv, vilka hade återkallats av den tidigare ordföranden.[117] Varken Erik af Klint eller någon av de övriga styrelseledamöterna, med undantag för Ulf Wagner, hade tillgång till arkivet före eller efter det aktuella beslutet.

184. Noterbart är även att Erik af Klint inte ens i den aktuella beslutspunkten föreslog att han skulle få tillgång till arkivet. Erik af Klints avvikande mening tog enbart sikte på att han inte tyckte att Ulf Wagner eller Stiftelsens VD skulle inneha den aktuella fullmakten. Att det skulle vara fråga om att Ledamöterna ”vägrat” Erik af Klint tillträdde till Stiftelsens arkiv genom det aktuella beslutet stämmer således inte.

185. Utöver styrelsebeslut hänvisar Erik af Klint även i sin ansökan till att Ledamöterna på olika sätt skulle ha medvetet avskärmat Erik af Klint från information avseende Stiftelsens verksamhet och ekonomi. Detta skulle, som det får förstås, bl.a. ha skett

[113] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 52, p. 18.
[114] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 10–11, § 18.
[115] Brev från Patrik Adolfson till styrelsen i Stiftelsen den 15 maj 2023, Bilaga 89.
[116] Anmälan från Patrik Adolfson den 30 maj 2023, Bilaga 90.
[117] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 8–9, § 14 och s. 48, p. 14.

genom att Ledamöterna skulle ha instruerat VD och Stiftelsens revisor att inte lämna ut information till Erik af Klint. Påståendena förnekas.

186. I denna del vill Ledamöterna inledningsvis framhålla att det varken ligger inom Ledamöternas eller VD:ns uppdrag att mellan styrelsemöten löpande besvara frågor från en av Stiftelsens styrelseledamöter. Stiftelsens VD rapporterar till Stiftelsens styrelse som helhet och denna rapportering sker som huvudregel på Stiftelsens styrelsemöten där Stiftelsens VD löpande deltar.

187. Frågan om informationsgivning till Erik af Klint har även behandlats på olika styrelsemöten. På ett styrelsemöte den 4 oktober 2023 framhöll Stiftelsens VD att hon rapporterar till hela styrelsen och inte enbart till Erik af Klint som ordförande. På samma styrelsemöte föreslog en av Ledamöterna att ”VD:ns rapporter” skulle vara en stående punkt på kommande styrelsesammanträden, vilket därefter implementerats.[118] Under denna punkt får Erik af Klint samma information som övriga Ledamöter avseende Stiftelsens löpande verksamhet. På ett styrelsemöte den 7 september 2024 beslutade även styrelsen enhälligt att Stiftelsens VD kvartalsvis ska se till att bl.a. huvudbok och balans- och resultatrapporter kommer till Erik af Klint i önskat format.[119] Inom ramen för styrelsemöten har vidare Erik af Klint möjlighet att ställa frågor till såväl Stiftelsens VD som till övriga Ledamöter. Denna möjlighet har även använts av Erik af Klint i stor utsträckning.[120]

188. Vad gäller Stiftelsens revisor vill Ledamöterna framhålla att denne arbetar oberoende och självständigt i syfte att granska Stiftelsens räkenskaper och förvaltning. Ledamöterna har inte givit någon särskild instruktion till hur Stiftelsens revisor ska förhålla sig till Erik af Klint eller till övriga styrelseledamöter. Huruvida Erik af Klint fått svar på frågor från Stiftelsens revisor saknar därför under alla förhållande betydelse för Ledamöternas påstådda misskötsamhet. Erik af Klint verkar även själv medge i sin ansökan att det är revisorns egna självständiga beslut att inte besvara frågor från Erik af Klint.[121]

189. I sammanhanget ska även noteras att det inom ramen för Stiftelsens styrelsearbete förts en diskussion kring Erik af Klints möjlighet att få ta del av löpande information avseende Stiftelsens redovisning från Stiftelsens redovisningskonsult Grant Thornton. Mot bakgrund av Erik af Klints tidigare ageranden har Ledamöterna haft en oro kring att Erik af Klint obehörigen skulle dela med sig av konfidentiella uppgifter till utomstående parter. Vid ett tillfälle föreslog en av

[118] Styrelseprotokoll den 4 oktober 2023, Bilaga 72, s. 8, § 13.
[119] Styrelseprotokoll den 7 september 2024, Bilaga 91, s. 4, § 8.
[120] Se tex. Styrelseprotokoll den 4 oktober 2023, Bilaga 72, s. 3, § 7 och Styrelseprotokoll den 15 december 2023, Bilaga 87, s. 3, § 9.
[121] Aktbilaga 1, stycke 5.17.

Ledamöterna exempelvis att Erik af Klint skulle få information från Grant Thornton på möten som även en annan ledamot deltar på, vilket godtogs av Erik af Klint.[122]

190. Den 10 april 2024 beslutade dock styrelsen ändå enhälligt att Erik af Klint fick rätt att begära ut information från Grant Thornton, men med förbehållet att Erik af Klint skulle se till att materialet inte spreds vidare till någon obehörig.[123] Erik af Klint har även använt sig av möjligheten att begära information från Grant Thornton. Mot denna bakgrund bedömer Ledamöterna att Erik af Klint sannolikt är den ledamot som mest frekvent får information om Stiftelsens ekonomi.

191. Sammantaget är Erik af Klints påståenden om att Ledamöterna skulle ha avskärmat Erik af Klint från information felaktiga. Erik af Klints påståenden i denna del är grundlösa, och tagna helt ur sitt sammanhang. Erik af Klint har erhållit information om styrelsens verksamhet och ekonomi i erforderlig utsträckning, och i vissa delar till och med mer än övriga ledamöter. Ledamöternas agerande i dessa avseenden utgör under inga omständigheter någon misskötsamhet. Tvärtom har Ledamöterna agerat i enlighet med stiftelselagen och i syfte att skydda Stiftelsens intressen.

C.5 Försäljningen av enskilda målningar i enlighet med § 5 i Stadgarna

192. I ansökans fjärde del hävdar Erik af Klint att Ledamöterna misskött styrelseuppdragen genom att de skulle ha för avsikt att för Stiftelsens räkning sälja en del av de målningar och skrifter som ingår i Verket. Erik af Klint påstår att styrelsen skulle ha fattat beslut om att målningar med nummer 194–1193 ska säljas av Galleriet utan några som helst begränsningar. Vidare påstår Erik af Klint att det avtal med Galleriet som Ledamöterna påstås har haft för avsikt att besluta om även skulle innefatta en rätt att sälja målningarna med nummer 1–193 utan några som helst begränsningar.

193. Inledningsvis framgår det av Stadgarna att styrelsen har mandat att sälja enskilda målningar ur den senare delen av Verket, dvs. målningar och skrifter med nummer 194–1193. Enligt § 5 i Stadgarna får det ske om det bedöms lämpligt i syfte att inbringa medel för att underlätta omhändertagandet och vården av de kvarvarande delarna av Verket.

194. Även av det utlåtande från advokaten Gunnar Nord som Erik af Klint själv hänvisar till i sin ansökan framgår att styrelsen har ett betydande mandat avseende målningarna med nummer 194–1193. Gunnar Nord skriver bl.a. följande om § 5 i Stadgarna:

[122] Styrelseprotokoll den 14 februari 2024, Bilaga 92, s. 5, § 11.
[123] Styrelseprotokoll den 10 april 2024, Bilaga 93, s. 3, § 7.

> ”Paragrafens andra stycke tycks, å andra sidan, ge styrelsen betydande frihetsgrader vad gäller möjligheterna att säkerställa stiftelsens framtida finansiering genom avyttringar av delar av den senare delen av verket”.[124]

195. Vidare är det ostridigt att styrelsen inte har mandat att sälja målningar från den tidiga delen av Verket, dvs. målningarna med nummer 1–193. Av § 5 i Stadgarna framgår det att målningarna med nummer 1–193 inte får skingras. Styrelsen har heller aldrig beslutat om någon försäljning av dessa målningar och Ledamöterna har inte heller någon avsikt att göra det.

196. I sammanhanget ska det även noteras att Stiftelsen äger ca 500 verk av Hilma af Klint men som inte omfattas av den förteckning av Verket som hänvisas till i stiftelseförordnandet/ingressen till Stadgarna. Det finns alltså målningar som utan några begränsningar i Stadgarna skulle kunna säljas av Stiftelsen i syfte att få in ekonomiska medel.

197. När det gäller det aktuella avtalet med Galleriet som Erik af Klint hänvisar till i sin ansökan handlar detta dessutom endast om ett utkast på ett avtal. Något avtal har inte ännu ingåtts och Ledamöterna har för närvarande inte heller någon avsikt att göra det i närtid.

198. Skulle utkastet på avtal dock ingås i nuvarande form skulle det enbart innebära att Galleriet, i egenskap av kommissionär, i framtiden kan komma att få behörighet att marknadsföra och sälja vissa enskilda målningar.[125] Det är således en form av ramavtal som anger villkor för framtida kommissionsuppdrag, och inte ett avtal som ger Galleriet någon rätt att fritt sälja målningar. Innan enskilda målningar överlämnas till Galleriet för marknadsföring och försäljning kommer separata kommissionsavtal behöva upprättas där det närmare framgår vilka specifika målningar som omfattas av uppdraget samt närmare villkor för pris etc. Ett separat kommissionsavtal kommer även kräva Stiftelsens slutliga skriftliga godkännande.[126] Ledamöterna bedömer även att ett separat styrelsebeslut kommer att behöva fattas för varje separat kommissionsavtal som Stiftelsen eventuellt kommer att ingå i framtiden.

199. Som redogjorts för ovan är styrelsen förhindrad att överlämna målningar av nummer 1–193 till försäljning enligt Stadgarna. När styrelsen fattade beslut om att inleda förhandlingar med David Zwirner om avtalet med Galleriet framgick det även tydligt av beslutet att det potentiella uppdraget enbart avsåg enskilda

[124] Utlåtande från Gunnar Nord den 4 november 2019, Bilaga 38, s. 3.
[125] Utkast på avtal med Galleriet den 17 december 2024, Bilaga 94, s. 1, avtalsingressen och p. 1.2.
[126] Utkast på avtal med Galleriet den 17 december 2024, Bilaga 94, s. 3, p. 4.1 och p. 4.3.

målningar från den senare delen av Verket, dvs. målningarna med nummer 194–1193.[127]

200. Erik af Klints påståenden om att representationsavtalet skulle medföra att målningarna med nummer 1–193 kan komma att säljas eller att målningarna med nummer 194–1193 skulle kunna komma att säljas utan några begränsningar, stämmer således inte.

201. Vidare är anledningen till att Ledamöterna över huvud taget påbörjat en process för försäljning av enskilda målningar av nummer 194–1193 att Ledamöterna bedömer att Stiftelsen i framtiden kan komma att behöva ytterligare ekonomiska medel för att omhänderta Verket.[128] På det sätt som Ledamöterna beskrev i avsnitt B.1 har den externa finansiering som Stiftelsen tidigare har erhållit upphört. På grund av den turbulens som styrelsearbetet har präglats av sedan Erik af Klint ånyo blev styrelseordförande, bedömer dessutom Ledamöterna utsikterna för att erhålla extern finansiering inom en överskådlig framtid som små. Detta framförde också Stiftelsens VD vid ett styrelsemöte den 4 oktober 2023.[129] Som redogjorts för ovan har styrelsen enligt § 5 i Stadgarna mandat att sälja enskilda målningar av nummer 194–1193 i syfte att inbringa medel för att underlätta vården och omhändertagandet av de kvarvarande delarna av Verket. Enligt § 1 i Stadgarna är även det primära ändamålet med Stiftelsens verksamhet att just tillvarata och förvalta Verket.

202. Under de senaste åren har ett arbete inletts i Stiftelsen för att utreda det framtida behovet av konserveringsåtgärder för att på bästa sätt vårda och omhänderta Verket. Ledamöterna bedömer att betydande åtgärder kan komma att behöva vidtas för att omhänderta Verket enligt Stadgarna.

203. Under 2022 påbörjades ett konserveringsprojekt som skulle spänna över fem års tid. Syftet var att byta ramar på Hilma af Klints mest centrala serie samt även inleda ett mindre konserveringsarbete av andra delar av Verket.[130] Vid ett styrelsemöte den 4 oktober 2023 konstaterade Stiftelsens VD att det tidigare inte funnits tillräcklig kunskap eller ekonomi för att ta hand om Verket samt att ytterligare inventering behövde genomföras innan alla kostnader för nödvändiga konserveringsåtgärder kunde uppskattas.[131]

204. På ett styrelsemöte den 10 april 2024 beslutade styrelsen enhälligt att ge Ulf Wagner i uppdrag att utreda de åtgärder som behövs för att omhänderta och vårda Verket under den kommande tioårsperioden.[132] Utredningen genomfördes

[127] Styrelseprotokoll den 15 november 2024, Bilaga 95, s. 5, § 17.
[128] Se Styrelseprotokoll den 7 september 2024, Bilaga 91, s. 8, § 13.
[129] Styrelseprotokoll den 4 oktober 2023, Bilaga 72, s. 4, § 9.
[130] Årsredovisning för Stiftelsen 2022, Bilaga 96, s. 2.
[131] Styrelseprotokoll den 4 oktober 2023, Bilaga 72, s. 9, § 14.
[132] Styrelseprotokoll den 10 april 2024, Bilaga 93, s. 4, § 12.

tillsammans med två konservatorer och förslaget till åtgärdsplan presenterades på ett styrelsemöte den 7 september 2024. Av förslaget till åtgärdsplan framgår i detalj vilka åtgärder som rekommenderas. Slutsatsen är att ett betydande arbete kan behöva genomföras för att ge Verket optimala tillståndsförhållanden, vilket kan komma att kosta Stiftelsen mellan 15 och 22 miljoner kronor.[133]

205. I sammanhanget ska även noteras att frågan om försäljning av enskilda målningar inte är ny. Frågan har dykt upp sporadiskt i Stiftelsens arbete när styrelsen bedömt att det funnits ett behov att få in ekonomiska medel till Stiftelsen. Även under den tidigare perioden då Erik af Klint satt i styrelsen har konkreta försäljningsplaner diskuterats och beslutats om, utan att Erik af Klint opponerat sig.[134]

206. I sammanhanget ska även noteras att Erik af Klint upprepade gånger själv hävdat att Stiftelsen har ekonomiska problem och att Stiftelsen exempelvis inte ens skulle ha råd att ha kvar en anställd VD.[135] Att ekonomiska medel för tillfället saknas i Stiftelsen för att genomföra en mer omfattande konservering av Verket bör därför vara ostridigt.

207. I ansökans fjärde del lyfter Erik af Klint även frågan om en eventuell framtida museiverksamhet, bl.a. med hänvisning till att en av Ledamöterna tagit upp frågan på ett styrelsemöte. När det gäller en påstådd framtida museiverksamhet vill Ledamöterna klargöra följande.

208. Det stämmer att det för närvarande pågår en diskussion i styrelsen kring hur Stiftelsens ändamål kan tillgodoses och finansieras på bästa sätt i framtiden. En aktuell fråga är om Stiftelsens ändamål skulle gynnas bättre av att det istället fanns en permanent plats där Verket både kunde förvaltas och tillgängliggöras, vilket kan jämföras med idag då Stiftelsens ändamål i huvudsak finansieras genom utlåning.

209. Frågan om en permanent utställningslokal för Verket är inte heller ny utan har diskuterats under många år i Stiftelsen. Enligt vad som redogjorts för tidigare, var de två huvudsakliga alternativen länge att antingen uppföra en särskild byggnad i Järna som skulle innehålla en utställningsplats för Verket, eller att låta Verket få en permanent utställningsplats i Moderna Museets regi. Följande exempel kan nämnas vad gäller planerna på en utställningsbyggnad i Järna.

210. Redan 1996 diskuterades konkreta planer på en utställningsbyggnad i Järna. Vid denna tidpunkt var Erik af Klint styrelseledamot och hade inte några synpunkter på

[133] Styrelseprotokoll den 7 september 2024, Bilaga 91, s. 25 och s. 32.
[134] Se tex. Styrelseprotokoll den 9 december 1989, Bilaga 48, Styrelseprotokoll den 14 december 1991, Bilaga 49 och Styrelseprotokoll den 26 februari 1994, Bilaga 51.
[135] Styrelseprotokoll den 24 maj 2023, Bilaga 84, s. 8, § 13, Styrelseprotokoll den 4 oktober 2023, Bilaga 72, s. 3, § 8 och Styrelseprotokoll den 14 februari 2024, Bilaga 92, s. 3, § 9.

de aktuella planerna.[136] Även 2000 beslöt styrelsen att bilda en projektgrupp i syfte att utreda möjligheten att inrätta en plats för bl.a. konstnärsutbildning och utställningsverksamhet i Järna. Vid denna tidpunkt ingick Erik af Klint i styrelsen och han röstade för det aktuella beslutet.[137] Av styrelseprotokoll från 2005, 2007 och 2008 framgår att en arbetsgrupp arbetade med planer på en utställningsverksamhet i Järna. Erik af Klint var styrelseledamot under denna tid och hade inte heller vid denna tidpunkt några synpunkter på arbetsgruppens arbete.[138] Erik af Klints negativa inställning till en museiverksamhet verkar snarare, i likhet med hans inställning till utställningsverksamhet, ha tillkommit under senare år, bl.a. i samband med att Stiftelsen beslutade om att tillsätta en expertgrupp i syfte att utreda frågan om en konsthall.[139]

211. Enligt vad som tidigare har presenterats i avsnitt C.2.4.3 begärde även delar av styrelsen under 2012 ett förhandsbesked avseende frågan om en museiverksamhet är förenlig med Stadgarna. Förhandsbeskedet begärdes av bl.a. Ulf Wagner och Anders Kumlander, dvs. de två av Ledamöterna som då satt i styrelsen, i samband med att frågan om en permanent utställningsplats diskuterades i styrelsen under 2012. Syftet var att säkerställa att en eventuell framtida museiverksamhet var förenlig med Stadgarna. Som tidigare nämnts konstaterade Länsstyrelsen i sitt förhandsbesked från den 4 september 2012 att det *inte* stod i strid med Stadgarna att uppföra ett museum för utställningar av Verket och att driva detta i egen regi.[140]

212. Sammantaget är Erik af Klints påståenden avseende försäljningar av Verket felaktiga. Det stämmer inte att styrelsen fattat beslut om att målningar med nummer 194–1193 ska säljas utan några som helst begränsningar. Det stämmer inte heller att Ledamöterna avsett att för Stiftelsens räkning sälja målningarna med nummer 1–193. I den mån Ledamöterna initierat en process som i framtiden kan möjliggöra en försäljning av enskilda målningar ur Verket har det gjorts i enlighet med Stadgarna och enbart avsett enskilda målningar ur den senare delen av Verket, dvs. målningarna med nummer 194–1193. De åtgärder som initierats har vidare uteslutande haft till syfte att möjliggöra ett långsiktigt och hållbart omhändertagande av Verket enligt Stiftelsens ändamål. Ledamöternas agerande i dessa avseenden utgör under inga omständigheter någon misskötsamhet.

[136] Styrelseprotokoll den 24 februari 1996, Bilaga 53.
[137] Styrelseprotokoll den 22 januari 2000, Bilaga 57.
[138] Styrelseprotokoll den 15 januari 2005, Bilaga 62, Styrelseprotokoll den 24 mars 2007, Bilaga 64, och Styrelseprotokoll den 8 mars 2008, Bilaga 65.
[139] Styrelseprotokoll den 15 maj 2024, Bilaga 73, s. 3, § 8 och Styrelseprotokoll den 15 november 2024, Bilaga 95, s. 5, § 15.
[140] Länsstyrelsens förhandsbesked den 4 september 2012, Bilaga 68.

D. DET HAR INTE FÖREKOMMIT NÅGON KVALIFICERAD MISSKÖTSAMHET

213. Som framgått ovan har Ledamöterna inte misskött sina styrelseuppdrag. Om tingsrätten mot förmodan ändå skulle finna att Ledamöterna i något avseende har förfarit felaktigt, har det under alla förhållanden inte varit fråga om en sådan kvalificerad misskötsamhet som krävs för att ett entledigande ska kunna aktualiseras. Enligt vad som redogjorts för i avsnitt C.1 krävs enligt praxis att en styrelseledamot på objektiva grunder visat sig vara olämplig, och hänsyn ska bl.a. tas till om en ledamot anses ha agerat med uppsåt och om agerandet inneburit en risk för en större ekonomisk skada.[141]

214. Ledamöterna har inte i någon av de delar som Erik af Klint presenterat i sin talan agerat på ett objektivt olämpligt sätt. Många av de ageranden som Erik af Klint hänvisar till handlar i grunden om att Erik af Klint tolkar Stadgarna på ett felaktigt och betydligt mer begränsat sätt än Ledamöterna. Ledamöterna menar att Erik af Klints tolkning är grundlös, men i den mån han i någon del skulle anses ha rätt rör det sig under alla förhållanden om föreskrifter som är öppna för alternativa tolkningar. Skulle Ledamöterna i någon del anses ha tolkat Stadgarna fel rör det sig alltså inte om en sådan uppsåtlig eller objektiv feltolkning som kan medföra ett entledigande.

215. Inom ramen för de ageranden som Erik af Klint hänvisar till i sin ansökan har även Ledamöterna i flera delar inhämtat olika typer av expertutlåtanden, både från juridiska experter och från Länsstyrelsen och därefter valt att förlita sig på utlåtandena. Syftet har genomgående varit att tillse att åtgärder vidtas i enlighet med Stadgarna och Stiftelsens ändamål. Ledamöterna har också följt de utlåtanden som inhämtats. Det rör sig därför under alla förhållanden inte om att Ledamöterna genom uppsåt eller oaktsamhet agerat i strid med Stadgarna.

216. De aktuella besluten som Ledamöterna fattat har vidare i stor utsträckning enbart varit en fortsättning på tidigare styrelsers arbete, däribland sådana där även sökanden, Erik af Klint, själv har ingått. Vad avser exempelvis utlåningsverksamhet och arbete för en permanent utställningsplats har Ledamöterna agerat på samma sätt och utifrån samma tolkning som tidigare styrelser gjort sedan i vart fall 1986 respektive 1996. Skulle Ledamöterna i dessa delar ha ansetts agerat felaktigt kan samma sak sägas om i princip samtliga styrelseledamöter under Stiftelsens historia, inklusive Erik af Klint själv. Erik af Klint har exempelvis själv röstat för att upprätthålla ett av De tre avtalen som han numera angriper och att bilda en projektgrupp i syfte att inrätta en utställningsbyggnad. Detta bör, i förekommande

[141] Se NJA 2019 s. 335.

fall, beaktas vid bedömningen av huruvida Ledamöternas påstådda misskötsamhet varit kvalificerad.

217. Alla de åtgärder som Ledamöterna vidtagit har dessutom syftat till att skydda Stiftelsens ändamål och att gynna Stiftelsens ekonomi, bl.a. genom att inbringa medel för att underlätta omhändertagandet och vården av Verket. Ledamöterna har alltså genomgående haft Stiftelsens bästa i åtanke och har inte i några delar skadat Stiftelsen ekonomiskt.

218. Många av de åtgärder som Erik af Klint angriper i sin ansökan är vidare åtgärder som snarare hindrat Stiftelsen från att lida skada. Vad gäller upprätthållandet av De tre avtalen som Erik af Klint kritiserar skulle sannolikt motsatsen, dvs. att bryta mot avtalen, riskera att skada Stiftelsen då avtalsbrott t.ex. kan medföra skadeståndsansvar. För frågan om misskötsamhet bör det vidare vara en avgörande skillnad mellan att aktivt ingå ett avtal och att aktivt bryta mot ett avtal, vilket förefaller vara det Erik af Klint menar att Ledamöterna ska göra. Stiftelsen skulle dessutom skadas om redan ingångna avtal kring utställningar omedelbart skulle avbrytas, vilket också förefaller vara det Erik af Klint förordar. Även Ledamöternas beslut att frånta Erik af Klint ensam firmateckningsrätt och att tillse att Erik af Klint inte sprider vidare konfidentiell information till obehöriga handlar i grunden om att skydda Stiftelsen från att lida skada.

219. Ledamöterna har alltså sammantaget, under alla förhållanden, inte agerat på ett så kvalificerat sätt som krävs för ett entledigande på grund av misskötsamhet.

E. ÄRENDETS HANDLÄGGNING

220. Ledamöterna begär att tingsrätten vid kommande sammanträde ska bestå av tre lagfarna domare. Skälen för detta är följande.

221. Enligt 3 § ärendelagen får tingsrätten bestå av tre lagfarna domare om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet. Att ärendet är komplicerat, omfattande, uppmärksammat eller principiellt talar för att tre domare bör medverka i avgörandet. Även faktorer som omfattande muntlig bevisning och stora ekonomiska värden talar för att det finns särskilda skäl att tingsrätten ska bestå av tre lagfarna domare.[142]

222. Ledamöterna anser förvisso att ärendet inte är särskilt juridiskt komplicerat. Som framgår av detta yttrande innefattar ärendet däremot ett invecklat händelseförlopp och en historik som spänner över ca 80 år, med omfattande skriftlig bevisning. Det bör vidare beaktas att ärendet berör kontrollen över en stiftelse som förfogar över en

[142] Fitger m.fl., Lagen om domstolsärenden (21 februari 2024, version 3D, JUNO), kommentaren till 3 §.

svensk konstskatt, vars värde uppskattas till flera miljarder kronor. Av bl.a. den anledningen har ärendet också rönt stor massmedial uppmärksamhet.

223. Ledamöterna avvaktar med att avge bevisuppgift till dess det står klart vad som är tvistigt i ärendet, men kan redan nu meddela att de har för avsikt att åberopa 4–5 förhörspersoner. Det innebär att den muntliga bevisningen i ärendet, inräknat Erik af Klint själv, kommer bestå av minst 5–6 förhörspersoner, vilket i ett domstolsärende får betraktas som relativt omfattande.

224. Sammantaget anser Ledamöterna därför att tingsrätten lämpligen bör bestå av tre ledamöter.

225. Som tidigare förutskickats ställer sig Ledamöterna också mycket tveksamma till att tidplanen för ärendets avgörande kommer hålla. För närvarande är endast två sammanträdesdagar med en halvdag i reserv inplanerat. Givet omfattningen av såväl den muntliga som skriftliga bevisningen framstår det inte som att detta kommer att vara tillfyllest.

Stockholm dag som ovan

Pontus Scherp

Fredric Bergqvist

Jakob Hambert

BILAGEFÖRTECKNING

Bilaga 6 Stadgarna

Bilaga 7 Stiftelsens registreringsbevis år 2006–2025

Bilaga 8 Länsstyrelsen Stockholms beslut den 6 april 2023

Bilaga 9 Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 7 juni 2023

Bilaga 10 Kammarrätten i Stockholms beslut den 21 augusti 2023

Bilaga 11 Högsta förvaltningsdomstolens beslut den 15 januari 2024

Bilaga 12 Brev från Erik af Klint den äldre till Olof Sundström den 5 januari 1944

Bilaga 13 Överenskommelse mellan Erik af Klint den äldre och Olof Sundström den 11 januari 1945

Bilaga 14 Brev från Erik af Klint den äldre till Olof Sundström den 20 maj 1946

Bilaga 15 Brev från Olof Sundström till Erik af Klint den äldre den 29 juni 1946

Bilaga 16 Brev från Erik af Klint den äldre till Carl-Martin Edsman den 30 november 1966

Bilaga 17 Brev från Olof Sundström till Erik af Klint den äldre den 6 december 1947

Bilaga 18 Brev från Erik af Klint den äldre till Olof Sundström den 27 december 1947

Bilaga 19 Promemoria av Erik af Klint den äldre den 22 november 1962

Bilaga 20 Protokoll från möte med Carl-Martin Edsman den 28 november 1966

Bilaga 21 Utdrag ur avtal om fotografering i juni 1967

Bilaga 22 Brev från Erik af Klint den äldre till Ragnar Alcén den 20 juni 1967

Bilaga 23 Hilma af Klint och hennes verk – orientering för Börje, Viktor och Gustaf mfl släktingar den 14 november 1969

Bilaga 24 Brev från Erik af Klint den äldre till Arne Klingborg den 10 maj 1970

Bilaga 25 Brev från Erik af Klint den äldre till Ragnar Alcén den 15 juni 1970

Bilaga 26 Brev från Erik af Klint den äldre till H.W. Donner den 2 juli 1970

Bilaga 27 Styrelseprotokoll konstituerande sammanträde den 22 januari 1972

Bilaga 28 Brev från Erik af Klint den äldre till H.W. Donner den 24 januari 1972

Bilaga 29 Brev från Erik af Klint den äldre till Arne Klingborg den 28 juni 1975

Bilaga 30 Brev från Åke Fant till Erik af Klint den äldre den 25 september 1978

Bilaga 31 Brev från Erik af Klint den äldre till Åke Fant den 5 november 1978

Bilaga 32 Promemoria av Erik af Klint den äldre den 22 maj 1979

Bilaga 33 Styrelseprotokoll årssammanträde den 6 oktober 1979

Bilaga 34 Styrelseprotokoll konstituerande sammanträde den 6 oktober 1979

Bilaga 35 Styrelseprotokoll den 18 oktober 1980

Bilaga 36 Brev från Gustaf af Klint till Carl-Martin Edsman den 31 december 1980

Bilaga 37 Styrelseprotokoll den 13 december 1981

Bilaga 38 Utlåtande från Gunnar Nord den 4 november 2019

Bilaga 39 Styrelseprotokoll den 13 november 1982

Bilaga 40 Styrelseprotokoll den 26 november 1983

Bilaga 41 Styrelseprotokoll den 8 december 1984

Bilaga 42 Styrelseprotokoll den 17 augusti 1985

Bilaga 43 Styrelseprotokoll den 6 december 1986

Bilaga 44 Styrelseprotokoll den 10 juni 1987

Bilaga 45 Styrelseprotokoll den 14 november 1987

Bilaga 46 Styrelseprotokoll den 10 mars 1988

Bilaga 47 Styrelseprotokoll den 19 november 1988

Bilaga 48 Styrelseprotokoll den 9 december 1989

Bilaga 49 Styrelseprotokoll den 14 december 1991

Bilaga 50 Styrelseprotokoll den 20 februari 1993

Bilaga 51 Styrelseprotokoll den 26 februari 1994

Bilaga 52 Styrelseprotokoll den 25 februari 1995

Bilaga 53 Styrelseprotokoll den 24 februari 1996

Bilaga 54 Styrelseprotokoll den 22 februari 1997

Bilaga 55 Styrelseprotokoll den 8 mars 1998

Bilaga 56 Styrelseprotokoll den 20 februari 1999

Bilaga 57 Styrelseprotokoll den 22 januari 2000

Bilaga 58 Styrelseprotokoll den 20 januari 2001

Bilaga 59 Styrelseprotokoll den 19 januari 2002

Bilaga 60 Styrelseprotokoll den 18 januari 2003

Bilaga 61 Styrelseprotokoll den 24 januari 2004

Bilaga 62 Styrelseprotokoll den 15 januari 2005

Bilaga 63 Styrelseprotokoll den 21 januari 2006

Bilaga 64 Styrelseprotokoll den 24 mars 2007

Bilaga 65 Styrelseprotokoll den 8 mars 2008

Bilaga 66 Styrelseprotokoll den 7 mars 2009

Bilaga 67 Utdrag från Stiftelsens hemsida avseende sammanställning av utställningar av Verket mellan 1986 – februari 2025

Bilaga 68 Länsstyrelsens förhandsbesked den 4 september 2012

Bilaga 69 Utkast på gåvobrev den 22 maj 2012

Bilaga 70 Brev från Anders Kumlander, Ulf Wagner, och Marius Wahl till Erik af Klint den 17 juli 2012

Bilaga 71 Brev från Erik af Klint till Anders Kumlander, Ulf Wagner och Marius Wahl den 24 augusti 2012

Bilaga 72 Styrelseprotokoll den 4 oktober 2023

Bilaga 73 Styrelseprotokoll den 15 maj 2024

Bilaga 74 CR-avtalet mellan Stiftelsen och Bokförlaget den 31 mars 2019

Bilaga 75 VR-avtalet mellan Stiftelsen och Bokförlaget den 9 juli 2021

Bilaga 76 NFT-avtalet mellan Stiftelsen och Bokförlaget den 7 oktober 2022

Bilaga 77 Pressmeddelande från Bokförlaget den 14 november 2022

Bilaga 78 Avtal mellan Stiftelsen och Rosengårdens Förlag och Studier AB den 19 september 1996

Bilaga 79 Avtal mellan Stiftelsen och Rosengårdens Förlag och Studier AB den 17 mars 1998

Bilaga 80 Avtal mellan Stiftelsen och föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige den 9 september 1999

Bilaga 81 Styrelseprotokoll den 11 februari 2019

Bilaga 82 Styrelseprotokoll den 1 juni 2021

Bilaga 83 E-post från Anders Kumlander och Ulf Wagner till Länsstyrelsen den 26 juni 2012

Bilaga 84 Styrelseprotokoll den 24 maj 2023

Bilaga 85 Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 10 oktober 2023

Bilaga 86 Brev från Erik af Klint till Jessica Höglund den 12 april 2023

Bilaga 87 Styrelseprotokoll den 15 december 2023

Bilaga 88 Brev från Erik af Klint till Patrik Adolfson den 10 maj 2023

Bilaga 89 Brev från Patrik Adolfson till styrelsen i Stiftelsen den 15 maj 2023

Bilaga 90 Anmälan från Patrik Adolfson den 30 maj 2023

Bilaga 91 Styrelseprotokoll den 7 september 2024

Bilaga 92 Styrelseprotokoll den 14 februari 2024

Bilaga 93 Styrelseprotokoll den 10 april 2024

Bilaga 94 Utkast på avtal med Galleriet den 17 december 2024

Bilaga 95 Styrelseprotokoll den 15 november 2024

Bilaga 96 Årsredovisning för Stiftelsen 2022